Mustaqil gazeta
HURRIYAT
1996-yil dekabrdan chiqa boshlagan
№33 (287) 2002-yil 21-август

"Ҳуррият" сизники,
Сиз ҲУРРИЯТники бўлинг!
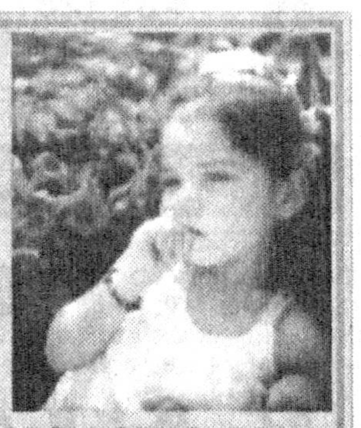
Газетамизга обуна давом этмоқда.
Нашр кўрсаткичимиз:
Якка обуначилар учун — 233, ташкилотлар учун — 234.

Парламент

У ИСТЕЪМОЛЧИНИ ҲИМОЯ ҚИЛАДИ

Бугунги кунда газеталар, хусусий радио ва телеканалларнинг сони тобора ортиб бораётгани бор гап. Лекин уларнинг аксарияти турли-туман дедективлар , шов-шувлар, интим ҳолатлар ҳамда куй-қўшиқларни тинимсиз такрорлашдан чарчамаётганлари, ижтимоий-сиёсий мавзудаги баҳсли фикрларнинг камлигии-ю, танқидий ва таҳлилий чиқишларнинг саёзлиги ва бир ёқламалигидан ҳам кўз юмиб бўлмайди. Лекин ҳозир гап бу ҳақда эмас. Биз ҳозир оммавий ахборот воситаларининг ҳуқуқий асослари ҳақидагина сўз юритмоқчимиз, холос. Агар яқиндагина Матбуот ва ахборот агентлиги ташкил қилингани, саноқли кунлардан кейин бўлиб ўтадиган Олий Мажлис сессиясига бир эмас, иккита қонун лойиҳаси, амалдаги қонунларга эса қўшимча ва ўзгартишлар киритиш назарда тутилаётгани инобатга олинса, оммавий ахборот воситаларининг ҳуқуқий асослари янада мустаҳкамланаётгани аён бўлади.

Биз сессия арафасида депутатларнинг ҳам бу борадаги фикр-мулоҳазалари билан қизиқдик.

Комилжон ОТАХОНОВ, 33-Шаҳрихон сайлов округидан депутат:

— Озми-кўпми тадбиркорликка алоқам борлиги учун реклама тўғрисидаги қонун лойиҳаси ҳақида гапиришим ўринли деб ўйлайман. Бозор иқтисодиёти ва унга хос омиллардан бири бўлган рақобат шароитида реклама алоҳида ўрин тутади. Лекин рекламани фақат ишлаб чиқариш билангина боғлаб қўйилишига унчалик қўшилмайман. Унинг маънавий-маърифий жиҳатларини ҳам назардан қочирмаслигимиз керак. Шахсан мен рекламаларимизда ҳам миллийлик уфуриб туришини истайман. Тўғри, бу ерда нозик бир жиҳат ҳам бор. Буюртмачи ҳар доим пулини тўлаганимдан кейин мен хоҳлаганчалик бўлиши керак, деб ўйлайди ва шундай қилишга ҳаракат қилади. Буюртма қабул қилувчига эса "мижоз" керак. Шундай экан, унинг бошқа манфаатларни деб буюртмачининг "истак ва хоҳишлари"га рози бўлмаслигига ишониш қийин. Буюртмачи агар қўйиб берсангиз нималарни истамайди. Унда истеъмолчининг, қолаверса, жамиятнинг манфаатларини ҳам кимдир ўйлаши керак эмасми? Қонун айни шунга хизмат қилади. "Буюртмачи, уни қабул қилиб, етказувчи ҳамда истеъмолчи ўртасидаги муносабатларни тартибга солади. Буюртмачининг "истак ва хоҳиш"ларидан фуқаро ва жамият зарар кўрмаслиги керак-да. Ҳамма гап ва асосий мантиқ ана шу ерда.

Қонун — бу фуқаро, қолаверса, ҳар биримизнинг қўлимиздаги "қурол". Кимдир манфаатларимизга қандайдир шаклда аралашгудек бўлса, ана шу "қурол" билан ўзимизни ҳимоя қила олишимиз лозим бўлади. Мен шунинг учун ҳам журналистларимизни ўзлари сайлаган депутатлари воситасида сессия муҳокамасига киритилаётган ва ўзларига бевосита дахлдор бўлган қонун лойиҳасини тайёрлашда фаолроқ иштирок этишларини хоҳлардим. Чунки бу қонун мукаммаллигининг бирдан-бир йўли ва воситасидир.

Жамол ИСРОИЛОВ, 115-Оқдарё сайлов огругидан депутат:

— Маълумки, том маънодаги демократик ва ҳуқуқий жамият қуришда энг яхши ёрдамчи, бу матбуотдир. Шунинг учун ҳам ҳуқуқий жамият қуриш шиорини ўртага ташлаган Ўзбекистонда кейинги йилларда оммавий ахборот воситаларига дахлдор қатор қонунлар қабул қилинганлигини, улар давр талаблари асосида такомиллаштириб борилаётганлигини ғоят табиий бир ҳол деб ҳисоблайман.

Ривожланган давлатларнинг матбуотига назар ташлайдиган бўлсак, улар демократик қадриятларни сақлаб туришда асосий кафил эканлигига ишонч ҳосил қиламиз. Бу ҳол журналистларнинг зиммасига алоҳида масъулият юклайди. Умид қиламанки, халққа тобора яқинлашиб бораётган, меҳнаткашларнинг турли қатламлари, айниқса, қишлоқ меҳнатчилари, жумладан, фермерлар ҳақ-ҳуқуқларини яқиндан туриб ҳимоя қилаётган "Ҳуррият" газетаси ходимлари ўз фаолиятларини янада такомиллаштирадилар. Зеро, муҳокама этилаётган қонун лойиҳаларида ҳам ана шу муҳим масалага алоҳида эътибор қаратилган.

Қисқаси, тобора такомиллашиб бораётган қонунчилигимиз муҳим демократик институтлардан бири ҳисобланмиш матбуотнинг ривожланишига хизмат қилади, деган фикрдаман.

Н. МАВЛОНОВА
ёзиб олди

ММMда

ЖУРНАЛИСТЛАР ИҚТИСОДДАН ДАРС ОЛДИ

Иқтисодий билимларни мукаммал ўрганган кишигина иқтисодий муносабатларнинг фаол иштирокчисига айланиши мумкин. Айниқса, бозор иқтисодиёти ҳукмрон бўлган шароитда бу ўта жиддий ва муҳим аҳамият касб этади. Айтайлик, солиқ тўлаш оддий фуқаролик бурч ҳисобланади. Бироқ уни тўла англамаслик мамлакат тараққиёти ва фаровонлиги, қолаверса ўзининг ҳаёти учун жуда аянчлидир. Ахир демократик анъаналар қарор топган кўпгина давлатларда фуқаролар солиқни ўз вақтида тўлашни фахр деб ҳисоблашса-ю, ундан оғриниб, баъзан кечикиб, баъзан эса яшириниб юришдан маъно бормикин!? Ёки бир сўм солиқ тўлаган одам уни нимага сарф бўлишини, ўзи яшаётган давлатнинг бюджети қандай шаклланишини билмаса, у қандай қилиб шу жамиятнинг аъзоси бўлиши мумкин!?

Тўғри, ҳар соҳани мукаммал билиб бўлмайди, лекин муайян тушунчаларга эга бўлиш мумкин-ку. Афсуски, аксарият фуқароларимизда ана шундай муайян иқтисодий билимлар саёз эканлигини тан олишимиз керак. Худди шу камчилик кўп ҳолларда кутилган натижага эришишда тўсқинлик қилади. Муаммонинг энг оғриқли жойи ҳам шунда!

Бозор иқтисодиётининг ўзгарувчанлиги ва кескин рақобатга асосланганини ҳисобга олсак, бу ҳар бир фуқародан янада кўпроқ билишни, ўрганишни ва ҳушёрликни талаб этади. Хусусан, давлат бюджети ва жорий этиладиган солиқлар ҳақида тушунчага эга бўлиш мамлакат келажаги ва ривожланишига дахлдорликнинг белгисидир.

Юртбошимиз 2003 йил республика давлат бюджети лойиҳасининг муҳокамасига бағишланган йиғилишда бюджет ва солиқ тизими хусусида тўхталиб, аҳолининг бу борадаги ўзгаришлардан бохабар этиш, иқтисодий тушунчалар ва уларнинг мазмун-моҳиятини оммавий ахборот воситалари орқали кенг ёритиб бориш лозимлигини таъкидлаб ўтдилар. Яъни, киши мамлакатдаги иқтисодий жараёнларнинг томошабини эмас, балки фаол иштирокчиси бўлиши, иқтисодий қонун ва қарорларнинг мазмун-моҳияти, ислоҳотлардан кўзланган мақсадни аниқ тасаввур эта билиши зарур. Юртбошимиз эътиборни яна бир муҳим масалага — ислоҳот ва ўзгаришларнинг моҳиятини журналистлар томонидан тўғри ёритиб боришга, айниқса, давлат бюджети ва солиқ тизимидаги ишлар билан аҳолини ўз вақтида хабардор этишга қаратди.

Дарҳақиқат, иқтисодий жараёнларни ёритишда журналист олдидаги масъулият ўқувчига воқеликни тугал, мазмун-моҳиятини тўғри тушунтириб беришдан иборат. Аммо чуқур таҳлил ва муҳокамага, асосли далилларга асослаб ёзилмаган мақола, кўрсатувлар ҳам учраб турадики, бу ҳолат журналистнинг шу соҳада етарли билимга эга эмаслигидан далолат беради. Эътибор берсангиз, газеталарда давлат бюджетига ва макроиқтисодий мавзуларга бағишланган мақолалар жуда кам ёритилади. Ёритилганда ҳам журналистлар эмас, мутахассислар ўз мақолалари билан чиқиши кўпроқ кузатилади. Шундай экан журналистнинг ўзи ҳам иқтисодий билимларини ошириб бориши, жамият ҳаётидаги иқтисодий ўзгариш ва қонунларнинг моҳиятини чуқур англашга интилмоғи керак. Куни кеча Миллий матбуот марказида Оммавий ахборот воситаларида иқтисодий мавзуларни ёритишга ихтисослашган журналистларнинг малакасини ошириш учун ташкил этилган икки кунлик семинардан кўзланган мақсад ҳам шу эди.

Семинарда молия вазирлиги ва солиқ қўмитаси етакчи мутахассислари билан учрашиб, уларнинг давлат бюджетининг таркиби ва тузилишининг умумий тамойиллари, маҳаллий бюджет тузилишининг тартиби, бюджетлараро алоқалар, уларнинг ҳозирги ҳолати, республика солиқ тизими, солиқ турлари ҳақидаги маърузалари тингланди. Тадбирда журналистларни қизиқтирган саволларга жавоб берилди. Шунингдек, иштирокчилар бундай тадбирлар тез-тез ўтказиб турилишига, зарур ҳолларда ўзаро ҳамкорлик қилиш, фикр-мулоҳазаларни ўртоқлашишга келишиб олишди.

Бахтиёр АБДУСАТТОРОВ,
"Ҳуррият" мухбири.

Оромгоҳларимиз

ОТ — МУРОД

Кексаларимизнинг айтишларига қараганда, инсон от йилида бир марта бўлса ҳам отга ўтириб, яхши ниятлар қилса, муроди ҳосил бўлар экан. Сиз суратда кўриб турган онахонлар ҳам «Кумушкон» оромгоҳида ана шундай ният ила отга ўтиришди. (Дарвоқе, бу йил от йили эканлигини ҳам бир эслаб қўйинг!)

«Кумушкон» очиқ турдаги ҳиссадорлик жамияти дастлаб 1947-1948 йилда ишчилар посёлкаси сифатида кончилар учун қурилган бўлиб, 1958 йилгача фаолият кўрсатган. Шундан сўнг кон ёпилиши муносабати билан 1960 йилларгача болалар учун мактаб-интернати сифатида фойдаланилган. Кейинчалик эса болалар оромгоҳига айлантирилиб, шу асосда дам олиш зонасига асос солинди. 1989 йилдан хўжалик ҳисобига ўтказилиб, сайёҳларга хизмат кўрсатиб келаяпти.

Бу оромгоҳ Чотқол тизмаларининг ён бағрига жойлашган бўлиб, ҳавосининг тозалиги, табиатининг мўъжизакорлиги билан кишини мафтун қилмай қолмайди. Бу ерда, айниқса, қариялар учун етарли шароит муҳайё эканлигини кўриб дилингиз хушнуд бўлади.

— Бу даргоҳни кўп йиллардан буён бошқариб келаётган Жононжонга балли! — дейишади дам олувчилар. — Биз учун қанчадан-қанча кўнгилочар тадбирлар уюштираяпти. Унинг ташаббуси билан шеърият кечаси ҳам ўтказилди. Тошпўлат Аҳмад, Маҳмуд Тоир каби шоирлар янги ёзган шеърларидан ўқиб беришди. Хушовоз хонанда Маҳмуджон Азимовнинг қўшиқларини ҳам маза қилиб эшитдик...

— Ҳали қиладиган ишларимиз кўп, — дейди суҳбатда Жонон Маҳкамов. — Ютуқларимиз билан бир қаторда камчиликларимиз ҳам йўқ эмас. Дам олувчилар учун 100 ўринли иссиқ сув билан таъминланган даволаниш хонаси, физеотерапия аппаратураларини жойлаштириш режаларимиз бор...

Умид қиламизки, от йилида бундай эзгу ниятлар, албатта, амалга ошгай. Зеро, от — мурод дейдилар...

Маъсуда ЁҚУБОВА

УШБУ СОНДА:

ГАПИНГИЗГА ҚАНДАЙ ИШОНАЙ?
"Қайси гапингизга ишонай" сарлавҳали мақолани ўқиб...
МАТБУОТ ҚАНДАЙ ЖИЛОВЛАНДИ
ҲАЁ-ИМОНДАНДИР 2

АРМОНГА АЙЛАНГАН ОРЗУ РЎЁБИ
ОҚМОЗОР БУВА ҚАБРИСТОНИ 3

МУШАРРАФНИНГ ВАЪДАСИ

Саъдулла ХАКИМ
КУНЛАРИМ

ЯШАШ САНЪАТИ 4

Фикр

Матбуот. У қандай бўлиши керак? Ушбу саволга жавоб излаб кимларгадир ақл ўргатиш эмас. Шахсий мулоҳазаларим билан шунчаки ўртоқлашиш, мунозарага чорлаш, холос.

МАТБУОТГА МУНОСАБАТДА ХОЛИСМИЗМИ?

Бир куни "Аргументы и факты"да, Россияда нашр этиладиган ўша миллион-миллион тиражли газетада ажойиб коллажни кўриб қолдим. Унда ҳукумат миқёсидаги арбоб, аниқроғи, министрлардан бири қўлини олдинга чўзиб, садақа сўраяпти, машҳур қўшиқчи Филипп Киркоров эса (эгнида қимматбаҳо мўйна, қўлларида тилла узуклар — даҳшат!) унга доллар ташлаяпти...

Лекин-чи, ўша, Дорофеев деганига қойилман-да! Боплабди коллажни, беш кетдим. Мазмунини тушунган бўлсангиз керак: бюджетдаги маданият ташкилоти пул йўқлигидан чор-ночор, маданият йўлида ишлаётганлар эса зўр.

Очиғи, мен ўзимизда ҳам ана шундай расмлар чиқишини орзу қиламан. Лекин, ўзингиз биласиз, юқоридагидек мазмунда бирор арбоб тугул, ҳатто оддий одамнинг расмини чиқарсангиз ҳам ўша шахснинг тепа сочи тип-тикка бўлади. Ҳуқуқини "билиб олган", маънавий зарар деб сиздан пул ундириш пайига тушади. Ўзбекчилик, бизда "ор-номус кучли". Менталитетимиз "йўл қўймайди".

Лекин, кечирасизу матбуот шу тариқа ишламаса, ёзилажак мақола (ёзиладиган ҳам эмас, чизилган — муаллиф нуқтаи назари)нинг таъсирчанлиги қанақасига ошсин?! Ният қиламан-да: қани бизда порахўр, бюрократ, расмиятчи кишиларни ҳам расми билан "уриб" чиқсанг, деб.

"Труд"ни эса расмдан кўра тагсўзи билан танишиб, қойил қолдим. Девдай бир йигитни қандайдир жиноят учун ушлаб олишибди. Унинг сурати тагидаги ёзувга қаранг: "Манови йигитга омоч қўшиб, рус заминида би-ир ер ағдартирсанг-да!" Гап эркинлигида. Бу билан бизда эркинлик йўқ деган фикрда ҳам эмасман. Асло!

Аммо матбуот эркинлиги фақат қонун билан чекланмаслиги ҳам аён бўлиб қоляпти-да! Қўпол бўлса ҳам айтай, одамларимиз, уларнинг савияси, дунёқараши матбуотнинг эркинлигига, таъбир жоиз бўлса, тўсқинлик қиляпти. Матбуотда салгина ҳазил чиқиш қилсанг ҳам судга югуруб қоладиганлар сон мингта. Салла ўрнига калла дегани шу-да, асли! Қонунда белгилаб қўйилганига қарамай, танқид учун судлашувлар рўй бераптими — беряпти. Бир амалдорни ёздингми, бош-ла-на-ди! Унинг таниш-билиши бор, яхши-яхши адвокатлар топади. Савия, теран фикрлаш, чуқур мушоҳада юритиш, холис хулоса чиқариш иккинчи, балки, бешинчи, ўнинчи даражага тушиб қолади.

Майли, Россия матбуотини қўйинг. Чет эл газета-журналларини олайлик. Суд жараёни тафсилотлари билан боғлиқ турфа комикс (чизилган сурат)лар беришганига эътибор бергандирсиз? Яна такрор айтаман, муштарийга айтилажак ахборот, фикр, хулосанинг таъсирчанлигини ошириш учун ўзига хос йўл булар. Сизга қандай билмадим-у шахсан менга бу жуда маъқул. Биламан, ушбу сатрлар билан танишаётган баъзилар, "нима, биз хорижга тақлид қилишимиз керакми, матбуотимиз ўзига хос бўлиши керак-ку!" дейди. Тўғри, буни инкор этолмаймиз. Лекин ҳадеб шу нуқтаи назарга ёпишсак, масалага бир томонлама қараган бўлмаймизми, биродар? Менинг назаримда, матбуотга, унинг чиқишларига муносабат жуда фарқ қилмаслиги лозим (ярим-яланғоч, беҳаё расмлар масаласи бундан мустасно).

Матбуот, аввало, ҳақ сўзни айтиши, кейин унинг таъсирчанлигини ошириш учун бошқа воситалардан фойдаланиши одатий ҳол. Озми-кўпми, журналистлик фаолиятим мобайнида бот-бот шунга амин бўлдимки, газетхонга (умуман, инсониятга) ҳақиқат сув билан ҳаводек зарур экан. Рост сўз, рост хабар, рост мақола.

— Манови мақолани ўқиб, чиқиб, кетган вақтимга ачиндим...

Муҳаррир, журналистлар учун газетхоннинг юқоридаги аччиқ каломидан оғир эътироф бўлмаса керак. Келинг, энди "математик" равишда ўйлайлик. Ҳозир нима кўп, газета кўп. Вазирликлар, идоралар, бошқармалар, тармоқ, фирмалар газета чоп этиб ётибди. Чиқарсин, марҳамат (пойафзал тузатиш дўконлари ҳам чоп этиши мумкин)! "Ошинг ҳалол бўлса, кўчада ич". Мен ҳеч қачон газеталар кам бўлсин, демайман. Лекин гап бошқа ёқда. Айтинг-чи, ана шу ҳамма нашрлар ҳам ҳақ сўзни айтяптими? Нима дедингиз? Ҳақ сўз шунчалик серобмидики, ҳар қайси газета юзини кўраётган бўлса! Тўғри, кимдир газеталар йўналиши, "география"сини рўкач қилиши мумкин. Лекин, нима бўлганда ҳам, дунёнинг нариги бурчига оид ёлғон ахборотни берсангиз ҳам ўқувчида барибир эътироз туғилади, ишончи сўнади.

Назаримда, кўпчилигимиз бирор масалага холис баҳо беришдан кўра уни эзмаланиб муҳокама қилишга ўрганиб қолгандекмиз гўё. Масалан, кейинги вақтда айримлар вақтли нашрларда таниқли одамлар, айниқса, санъаткорларнинг шахсий қиёфаси ёритилаётганига эътироз билан қараяпти. Кечирасизу ҳарчанд чиранманг, бу мавзу давом этаверади. Бугун ўқувчининг талаби, истак-эҳтиёжи асосида иш тутмасангиз, газетангиз кетмай қолиши сир эмас. Оддий ўқувчи учун севимли қўшиқчисининг ўз уйини таъмирлагани, хонадонида итми-битми боқиши қизиқ-да! Шу ўринда яна бир мулоҳаза. Нима, газеталар фақат зиёлилар учун чиқариладими? Оддий ўқувчи, газетхоннинг қизиқиши билан ишимиз йўқми?

Минбарга биттаси чиқиб олган. Нима дейди денг:

— Масалан, фалончининг қандай китоб ўқиши, қайси русумдаги машина минишининг менга нима қизиғи бор? Тавба, Греция харобаларидан мўмиё топилганини бошимга ураманми?

Тўғри, сиз учун қизиқ эмас. Дидингиз нозик, чертиб, чертиб ахборот оласиз. Лекин юқоридаги мавзулар сизга ёқмагани билан бошқаларга манзур бўлса-чи? Ва ўшалар бу ҳақда чойхонада, кўчада бир-бирига айтиб юрса-чи?!

Сиз, яхшиси, бошқа нашрларни титкилаб кўринг, ўзингизга мосини танланг. Тўғри, дид деган масала ҳам бор. Бўлар-бўлмас мавзулар билан ҳар қандай ўқувчини жалб қилиш, қизиқтириш уддабурон муҳаррир, малакали қаламкаш учун унчалик ҳам қийин эмас. Газетхонларимиз шов-шувга ташна (ўч эмас, ташна!) Буям қандайдир босқич бўлса керак-да! Бироқ ўша оддий одамлар билан ҳам ҳисоблашиш, ўзиникини якуний хулоса деб қатъий туриб олмаслик лозим эмасми?!

Бизда ҳозир кўпроқ бошқотирма, сканворд, аниқроғи, турли-туман кўрик-танловлар берадиган газеталарнинг бозори чаққон. Лекин шу билангина газетхоннинг талаб-эҳтиёжини белгилолмаймиз. Жиддий газеталарни ўқийдиганлар ҳам бор. Аммо фоиз ҳисобида олсак, барибир биринчи тоифа оғирроқ тош босади. Айнан шу омилни ўзимча таҳлил қилиб кўрдим. Ҳозирги вақтинчалик қийинчилик жараёнида кишилар ўзини овунтириши, бўш вақтини бекор ўтказмаслиги учун ҳам шундай нашрларни сотиб оляпти. Лекин, барибир, кейинроқ "бошқотирмалар газетаси" эмас, мақолалар битилган нашрлар бирламчи бўлади, деб умид қиламан. Бунинг учун, юқорида айтганимдек, тўғри сўзни бермоғимиз лозим. Сезаётган бўлсангиз, ҳозир ана шундай мақолалар ҳар ҳолда кўриниб қолди.

Матбуот холис бўлсин. Ҳақни ҳақ, ноҳақни ноҳақ десин. Қандайдир таъсир доиралари қўлига тушиб қолишдан асрасин...

Бу ҳақда кўп айтамиз, эшитамиз. Ҳақиқатдан ҳам, матбуот холис бўлсин, лекин... Лекин матбуотга ўзимизнинг муносабат ҳам холис бўлса қанийди!..

Анвар НАМОЗОВ,
"Даракчи" газетасининг бош муҳаррири

Жавоб

«ХОЛИСЛИКНИ БАҲОЛАШ — ЎЗИНГИЗГА ҲАВОЛА»

Газетангизда 2002 йил 7 август куни чоп этилган "Кўнгли бўш мухбир, бепушт товуқлар ва ... газетасиз матбуот дўконлари" сарлавҳали мақола Компанияда ва Сурхондарё вилояти "Матбуот тарқатувчи" масъулияти чекланган жамиятда ўрганиб чиқилди.

Компаниянинг Сурхондарё вилояти "Матбуот тарқатувчи" МЧЖдаги ишончли вакили С.Х.Ҳатамовга ва тегишли бўлим раҳбарларига Термиз шаҳри ҳамда мақолада номи келтирилган туманлардаги дўконларда вақтли нашрлар, айниқса, "Ҳуррият" газетасини кўпайтириш, сотилмай қолган нусхалар бўйича ҳисоб-китобни шу нашрлар таҳририятлари билан тузилган шартномаларга мувофиқ олиб бориш вазифаси топширилди.

Мақола Сурхондарё вилояти "Матбуот тарқатувчи" МЧЖда газета номини келтирган бош муҳаррирлар М.Азимов ("Сурхон тонги"), Ч.Жумақулов ("Жануб вақти") иштирокида муҳокама қилинди. Улар журналист Б.Олломурод билан айтилган масалада ҳеч қандай суҳбат бўлмаганлигини баён қилганлар. (Бош муҳаррирларнинг хатлари илова қилинмоқда).

Яна шуни эслатиб ўтиш жоизки, вақтли нашрлар чакана савдо орқали тарқатилганда жойлардаги жамиятларимиз буюртмасига асосланамиз. Буюртмадан ортиқча нусхалар таҳририятлар истагига кўра юборилган тақдирда, нашрларнинг сотилмай қолган қисмидан келган зарар таҳририятлар ҳисобидан қопланади.

Вақтли матбуот тарқатишдан келадиган даромад шу хизматга кетган сарф-харажатни тўла қоплашга етмайди. Шу муносабат билан "Матбуот" дўконларида тадбиркорликни ривожлантириб, босма маҳсулотлардан ташқари аҳоли учун зарур бўлган майда товарлар, жумладан тозалик ва саломатликка хизмат қилувчи буюмларни сотишга рухсат берилган.

Мақола муаллифининг, бир пайтнинг ўзида бир неча нашрга хизмат қилувчи журналист дўстимизни қанчалик холислигини баҳолашни мамлакатда анча кўзга кўриниб қолган мустақил газетанинг раҳбариятига ҳавола қиламиз.

Р.С.ҚОСИМОВ,
"Матбуот тарқатувчи" акциядорлик компанияси Бош директори

Mustaqil gazeta HURRIYAT

Муносабат

ГАПИНГИЗГА ҚАНДАЙ ИШОНАЙ?

"Қайси гапингизга ишонай?" сарлавҳали мақолани ўқиб...

Умри азиз ҳамкасбим Алиёр Тилланоров! Сизни ҳамкасбим дейишга дедиму ўйланиб қолдим. Негаки, шу пайтгача бирор нашрда бирон нарсангизни ўқимаган эканман. Ахир оқни оққа, қорани қорага ажратадиган журналистни эл билмайдими? Бўпти. Гап бундамас. Гап "Ҳуррият"нинг 2002 йил 17 июл сонида босилган "Қайси гапингизга ишонай?" сарлавҳали мақолангиз ҳақида. Унда яхши мавзуни қаламга олибсиз. "Юрак ютиб фельетон ёки танқид қилинган соҳа ҳақида бошқа нашрда мақтовга тўла мақола уюштириш иллати" ҳақида ёзибсиз. "Бу ҳол... бугун "урилган мансабдор фаолияти эртага мақталиши — минг азобда кўтарилган муаммо муаллақлигича қолишига, айрим мухбирларни қўғирчоқ қиёфасига солиб қўйган амалдорларнинг таралла бедоди баттар кучайишига сабаб бўлмоқда", деган хулосани чиқарибсиз. Ва "Ҳуррият"нинг 1999 йил сонларидан бирида босилган "Тилхат совлиқ бўлолмайди" мақоласини "юрак ютиб танқид қилинган" мақолалар сирасига киритибсиз. Аммо сиз "саводсиз", "учинчи синф маълумотига эга", деб даъво қилаётганингиз — чўпон — Рустам Нормуродович Қўзиев 1979 — 1980 ўқув йилида Нишон туманидаги 2-ўрта мактабнинг X синфини тамомлаб, 995032-рақамли шаҳодатномани олганлигини биласизми? Демак, у сиз ва "юрак ютиб танқид қилган" мухбирлар ёзганидек жудаям оми эмас.

Сизнингча турфа далолатномалар тузилиши, ҳуқуқий идоралар текшируви натижасида камомад чўпон бўйнига тушган. Йўқ, биродар. Амалда бошқача бўлган. "Нишон" хўжалигида 1996 йил 6 ноябрда раҳбар алмашган. Шу куни Зиёқул Зиёдуллаев раисликка сайланган. Шундан кейин эски раиснинг товар-моддий бойликларни топшириши, янги раиснинг уни қабул қилиб олиши бошланган. Бунинг учун махсус комиссия тузилган. Топшириш ва қабул қилиш чоғида 1-ферма бош чўпони Рустам Қўзиевнинг отарида 71та қўй йўқлиги маълум бўлади.

Ўзингиз ёзганингиздек, "раҳбарнинг совуққонлиги — талон-тарожликнинг бош сабабидир". Хўш, сизнингча, Зиёқул Зиёдуллаев "чўпоннинг бурни қонамасин" деб "совуққонлик" қилиши, яъни йўқ қўйларни "бор" деб, камомаддан кўз юмиши керакмиди? Далолатномани прокуратурага ўтказиб, у хато қилганми?

Агарда мана шу жиҳатларни билганингизда эди прокуратура томонидан қайта-қайта ўтказилган текширишларда "Тилхат совлиқ бўлолмайди", "Қўзиевнинг қўзилари қани?" ("Ҳуррият" ва "Моҳият" газеталаридаги) мақолаларда келтирилган важлар нима учун ўз исботини топмаганлигини, суднинг ҳукми нега ўз кучида қолганлигини англаб етардингиз.

Сиз эса, афсуски, ўзимнинг билганим-билган, ўзимизнинг ёзганимиз тўғри, деган фикрда "Халқ сўзи"да босилган "Аввало ўзингизга фойда", "Қўй изидан юриш осонми?" сарлавҳали мақолаларимни "Мақтовга тўла мақола уюштириш", деб ҳисоблагансиз. "Унга кўра (мақолага), "Нишон" ширкат хўжалигида ишлар зўр, миллион-миллион фойда олинмоқда, раисга-ку гап йўқ, мутахассислиги иқтисодчи бўлган бу одам аввал ферма мудири бўлган, тажрибалари етакчиликни олганидан сўнг қўл келиб, чунонам хайрли ишларни дўндирмоқдадирки, бундан эл-улуснинг димоғи чоғ", "... чўпонлар хурсанд, етакчи яйловдан бери келмагани учун даромадлар миллион устига миниб ётибди", деб киноя қилгансиз. Мақолаларда ёзилганларнинг ростлигига шубҳа билан қарагансиз. Киноя, пичинг, шубҳа ўз йўлига. Келинг, далил ва рақамларни бир-бирига муқояса қилайлик. Шунда мақолалардаги ёзилганларни нималарга асосланиб инкор қилаётганингиз маълум бўлади. Нимага таяниб уларни йўққа чиқараётганингизга ўқувчи гувоҳ бўлади. Марҳамат. Қани далилларингиз? Менинг қўлимда эса далиллар бор.

Мана, уларнинг айримлари: Зиёқул Зиёдуллаев раис бўлганда хўжаликнинг 56 миллион сўм қарзи бўлган. Чўпонларга икки йиллик иш ҳақи берилмай турган. У раис бўлган дастлабки йил, яъни 1997 йил 44 миллион 922 минг сўм даромад, 1 миллион 715 минг сўм соф фойда олинган. Иш ҳақидан қарз тўлиқ узилган. Шундан буён хўжалик мунтазам равишда катта даромад кўриб келмоқда. Ҳатто қурғоқчилик юз берган йилларда, жумладан, 2000 йили 211 миллион 440 минг сўм, 2001 йили 280 миллион 73 минг сўм даромад кўрилган. 2001 йилда 31 миллион 367 минг сўм соф фойда олинган. Шунинг учун ҳам 1997 — 2001 йилларда хўжаликнинг марказий қўрғони табиий газ, ичимлик сув билан 100 фоиз таъминланган.

Албатта, бу даромадлар ўз-ўзидан келмаган. Бунинг учун янги раис деҳқончиликни ривожлантирган. 1996 йилда хўжаликда 60 гектар ерда пахта етиштирилиб, ҳар гектар ердан 9,8 центнердан ҳосил олинган бўлса, 1997 йилда 130 гектар ерга чигит экилган. Ҳосилдорлик 18 центнерга етказилган. Ҳар йили пахта майдони кенгайтирилиб, ҳосилдорлик оширилиб борилган. 2001 йилда 230 гектар ерга чигит қадалиб, ҳосилдорлик 19 центнерга етказилган. Бу йил эса 400 гектар ерда пахта етиштирилмоқда. Бундан хўжалик ҳам, чўпонлар ҳам манфаат кўрмоқдалар. Биргина мисол, 2001 йилда пахта етиштирган оилавий пудратчиларга 10,4 минг сўм пул мукофот сифатида берилган.

1996 йилда хўжаликда 1100 гектар ернинг ҳар гектаридан 8,3 центнердан ғалла олинган. 1997 йилга келиб ҳосилдорлик 17 центнерга, 2002 йилга келиб, 43 центнерга етган. 2002 йил ғалла мавсуми якуни билан 80,6 тонна дон оилавий пудратчиларга натура сифатида берилган. Бундан ташқари, уларга 271,7 минг сўм пул мукофот сифатида тарқатилган. Хўжалик аъзоларига эса шу йил 181 тонна ғалла берилган.

1997 йилда хўжаликда 40840 бош қўй-қўзи бўлган. Ҳозир бу 48759 бошни ташкил этмоқда. Агар қурғоқчилик юз бермаганда қўй-қўзилар сони янада ортарди. Хўжаликда шундай тартиб жорий этилган. Агар чўпон 20та қўзини ўстиришга қолдирса, унга 1 бош қўзи: 40 дона сифатли қоракўл тери топширса, 1 бош қўзи мукофотга берилади. 1997 йилдан бери чўпонлар 3639 қўзини мукофотга олишган. Ундан ташқари, уларга йилма-йил дивиденд тўлаб келинмоқда. Масалан, 1999 йилда 1 миллион 614 минг сўм, 2000 йилда 4 миллион 350 минг сўм, 2001 йилда 4 миллион 185 минг сўм дивиденд сифатида берилган. Хўжалик аъзолари иш ҳақини ойма-ой олишади.

Сиз эса "Эй инсон, раис ҳамма ишни ўхшатиб қўйган бўлса, нега чўпоннинг бурни қонайди?" дейсиз. Наҳотки қонун олдида раис ҳам, чўпон ҳам тенглигини, қонун ҳамма учун баробар эканлигини билмасангиз? Бор гап, холис ёзилган мақолани "пахтавон"га чиқарасиз. Шунинг ўзиёқ сизнинг воқеадан мутлақо бехабарлигингизни кўрсатади.

Ўзингизнинг таъбирингиз билан айтганда "... бундай номаъқул ўйин" сизга нима учун керак бўлиб қолди? Наҳотки мақола ёзишдан аввал далил ва ҳужжатларга таяниш лозимлигини унутдингиз?

"Оммавий ахборот воситалари тўғрисида"ги, "Журналистлик фаолиятини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги ва "Ахборот олиш кафолатлари ва эркинлиги тўғрисида"ги қонунларни яхши эслатибсиз. Агарда ўзингиз уларга амал қилганингизда ва "Ҳуррият"-да босилган мақолаларни ҳимоя қилмасдан холисона фикр юритганингизда эди, у ҳамма учун фойдали бўларди. Афсуски... Ўзингизнинг ёзганларингизга ўзингиз амал қилмагансиз. Шундай бўлгач, гапингизга қандай ишонай?

Нарзулла РАВШАНОВ,
"Халқ сўзи" мухбири

Луқма

БУНАҚАСИ ФАҚАТ ГУРЛАНДА БЎЛАДИ...

Юмалоқ-ёстиқдай қилиб ёзилган шикоят хатни ўқиб, калаванинг учи топилгунча анча меҳнат кераклигига ақлим етганди, аммо ишнинг бошидаёқ она сути оғзимга келишини қайдан билай?!

Хоразмнинг Гурланини, у ердаги туман қишлоқ ва сув хўжалиги бошқармасини топиб бориш қанчалик осон бўлса, у ерда мушкулингиз осон бўлиши шунчалик қийин.

Алқисса, Гурландаман. Қайд этилган идора бошлиғининг иқтисодиёт масалалари бўйича ўринбосари, оқ-сариқдан келган, баланд бўйли, забардаст йигитга мақсадимни тушунтирдим: тумандаги "Амударё" ширкат хўжалигининг кейинги йиллардаги иқтисодий кўрсаткичлари ҳақида маълумот керак. Ёрдамингиз бўладими?

— Ўртоқ Бобожоновдан рухсат олинг, йўқса бирорта "сифр"ни ҳамб беролмаймиз, — деди исми шарифини айтишдан бош тортган ҳамсуҳбатим.

— Ие, журналистнинг ахборот олиш...

— Билмаймиз, бизга яшуллилар "қаттиқ" буйруқ берган!

Суҳбатимиз кўр емагач, асосий "кузр"ни ишга солдим:

— Мана, "Ҳуррият"нинг 2002 йилдаги 24-сонида чоп этилган "Махфий топшириқ" мақоласи. Унда Шўрчи туманидаги давлат солиқ инспекциясининг мутасадди ходимлари томонидан матбуот эркинлиги борасида қабул қилинган қонунларга зид равишда журналистларни тегишли маълумотлар билан таъминлаш йўлига сунъий тўсиқ қўйилганлиги қаттиқ танқид қилинган. Натижада туман давлат инспекцияси бошлиғи вазифасидан озод қилинган.

Ҳамсуҳбатимиз ҳам бўш келмади:

— Тунов куни кимгадир маълумотларни бергандим, яшуллилар бунинг учун аямасдан "дакки" беришди. Барибир Бобожонов билан учрашмасангиз бўлмайди.

Жаноб Бобожонов Гурлан туман ҳокимининг биринчи ўринбосари, туман қишлоқ ва сув хўжалиги бошқармасининг бошлиғи эканлар. Суриштирсак, ширкат далаларини айланишга чиқиб кетибди. Ёрдамчиси рация орқали боғлангач, Навоий номли ширкат хўжалигида эканликларини, олдиларига боришимиз лозимлигини билдирди. Жаноб Бобожонов узоқдан келадими, яқиндан ташриф буюрадими, республика газетасидан бўладими, ёки бирорқданми, мухбирми, мухбирваччами — барибир, қаерда бўлсалар ўз олдиларига боришни сўрарканлар. Шикоят хатида Қ.Бобожонов хусусида ҳам анча аччиқ гаплар ёзилганди...

— Бошқармамизда фақат ғўза фалон дона, гул, кўсак тугди, фалон марта суғорилди, озиқлантирилди... сингари "оператив" маълумотлар бўлади. Қанча гектар майдонга кўсак қурти тушгани керак бўлса ҳам бизга мурожаат қилаверинг! Аммо иқтисодий маълумотлар райстатда бўлади. Уларни ўша ерга бориб олаверинг!

Ҳоким ўринбосарининг қизармай-бўзармай ёппа-ёлғон гапирганига қойил! Чунки бошқармадаги катта дафтарларда хўжаликларнинг қандай экин экканн, ҳосили, даромад, соф фойда, рентабеллик даражаси сингари кўрсаткичлар албатта бўлади. Ўнлаб йиллар мобайнида архивида ҳам сақланади. Буни чорак аср туман газетасининг қишлоқ хўжалиги бўлимида ишлаб билмайманми?!

Бошлиқ у десам-бу деди, бу десам — у деди, охири "Ўзим телефонда айтиб қўяман, маълумотларни беришади" дея ваъда қилди.

Қирқ беш даражали иссиқда яна орқага қайтиб, ҳокимлик биноси ёнидаги статистика бўлимига, ишқилиб бу ерда ишимиз битсин-да, дея қадам қўйдик. Гурлан статистика ҳисоблаш маркази бошлиғи жаноб Ф.Ражабов касбимни билиб, бироз шошди. Мақсадимни англагач, Гурлан иқтисодиёт ва статистика бўлими бошлиғи Тожибой Ортиқовга учрашишимни маслаҳат берди. У киши тўйга кетган эканлар, зумда қайтиб келиб яна Ф.Ражабовга рўпара бўлдим.

— Барибир Бобожоновнинг ўзидан бир оғиз сўрамасам бўлмайди, — дея Ражабов телефонга ёпишди. Аксига олгандай, Бобожоновнинг "сотовой"и жавоб бермасди...

Аввало, журналист суриштируви ўтказиш учун мухбирнинг бели бақувват бўлиши керак экан. Бунга Гурланда ҳар хил тўсиқ-ғовларга дуч келиб, уч кун қатнаганимдаёқ ишонч ҳосил қилдим. Пиёда суриштирув ўтказиб бўлмаслиги ўз-ўзидан аён, хўжаликни икки-уч марта айланиб чиқасиз, туман маркази билан хўжалик ўртасида мокининг игнасидай қатнайсиз. Таксининг ҳар кунлик ҳақи ўн минг сўм экан. Бунга яна қўшимча, кунига 40 литрдан 120 литр бензин, олган маълумотларингиздан нусха кўчиришга, овқатланиш харажатлари... Оддийгина суриштирувнинг баҳоси 40 минг сўмдан ошибди.

Қиссадан ҳисса шуки, журналист текшируви ўтказиш учун Гурланга борсангиз, энг аввало, белни бақувват қилиб олинг! Бўлмаса, ишингиз чала қолиб, хом-хатала мақола ёзишга мажбур бўласиз. Ҳа, бунақаси фақат Гурланда бўлади!

Шавкат БОЛТА

«Миллий санъатимиз — бу, болагинам!»

Мулоҳаза

ҲАЁ-ИМОНДАНДИР

ёхуд репродуктив саломатлик, ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлаш борасидаги бугунги тарғиботлар хусусида айрим мулоҳазалар

Одамизоднинг ўзга мавжудотлардан фарқи шундаки, у ўзининг жинсий, интим ҳаётини махфий тутади; бошқалар кўзидан яширади. Унинг феълидаги уят, шарм-ҳаё, ор-номус каби ҳиссиётлар бундай муносабатларни ошкор этишга йўл қўймайди. Шунинг учун ҳар бир одам ҳаётида, айниқса, балоғат ёшига етган ўсмирлар ҳаётида жинсий ҳаёт ўта сирли, мафтункор, жозибали бўлиб, доимо ўзига тортиб, қизиқтириб келади.

Жинсий ҳаёт оилавий муносабатларнинг пойдевори ҳисобланади. Шунинг учун ер юзидаги ҳар бир миллат, ҳар бир халқ ўзига хос услуб билан ўсиб келаётган ёш авлодини жинсий ҳаётга, оилавий муносабатларга тайёрлайди. Жумладан, ўзбекларнинг ҳам қадим-қадимдан ёшларни жинсий ҳаётга, оила қуришга тайёрлайдиган ўз удумлари, анъаналари бўлган ва улар ҳозир ҳам мавжуд. Бундай ўзбекона тарбия услубида инсон учун энг зарур омилларга, яъни одоб-ахлоқ нормаларига, шарм-ҳаёга, ор-номусга путур етмаган. Шунинг учун ҳам инсонларда ахлоқий тозалик, жамиятда маънавий поклик сақланган.

Тажрибалар кўрсатадики, бокира, жинсий алоқага киришмаган, бу борада тажрибага эга бўлмаган ёшларда уят, шарм-ҳаё туйғулари кучли шаклланган бўлади. Бу туйғулар ёшларнинг одоб-ахлоқли, гўзал хулқли бўлишларини таъминлайди ва уларни миллий қадриятлар, анъаналар руҳида тарбиялашни осонлаштиради. Жинсий алоқага эрта, никоҳсиз киришган ёки уни сир-асрорларини яхши билган ўсмирларда тажанглик, ўжарлик, бузуқ, ҳаёсиз хатти-ҳаракатлар шаклланиб, уларни гўзал хулқ-атворли қилиб тарбиялашни қийинлаштиради. Шунинг учун ҳам биз, ўзбекларда жинсий ҳаёт сирлари ҳақидаги маълумотлар махфий сақланган ва илк бора фақат турмуш қуриш, тўй олдидан қизга янгалари, йигитга куёв жўралари томонидан ўргатилган.

Минг-минг йиллар давомида оилаларни мустаҳкам, жинслар орасидаги муносабатларни барқарор, жамиятни маънан покиза қилиб келган анъана айни кунга келиб "яроқсиз" бўлиб қолди. Ҳозирги аксарият қизлар янгаларининг нисиҳатларига, йигитлар эса куёв жўраларининг маслаҳатларига муҳтож эмаслар. Ҳаётимизга тобора кенгроқ кириб бораётган бешарм тушунтириш усули қизларимиз юзидаги жозибани, латофатни, хулқидаги андишани, назокатни, йигитларимиз феъл-атворидаги гўзалликни қадрлаш, севги, ишқ-муҳаббат туйғуларини сийқалаштириб, уларни бачкана, маънан саёз қилиб қўймоқда.

Кундалик ҳаётимизда "гендер", "репродуктив саломатлик", "ёшларни оилага тайёрлаш", "жинсий тарбия" деган терминлар пайдо бўлиб, бу борада кўплаб илмий ва амалий тадбирлар ўтказилган сари биз, ўзбекларнинг миллий хусусиятимизга, тарихий маданиятимизга, маънавиятимизга ёт бўлган ҳолат, яъни жинслар орасидаги муносабатлар уйғунлигига путур етиб, оилавий муносабатлар заифлашиб, кўплаб оилалар арзимаган сабаблар билан бузилиб кетаётир. Айниқса, хорижий мамлакатлардан контрацептив маҳсулотлар ишлаб чиқараётган корхоналарнинг вакиллари, уларнинг молларини тарғиб этувчи муассасалар ходимлари, турли-туман инсонпарварлик ташкилотлари Ўзбекистонда аҳолининг туғилиш даражаси кўплигини баҳона қилиб юртимизга оқиб келмоқдалар. Улар аҳоли орасида, айниқса ўсмир ёшлар орасида ўзига хос услуб: турли-туман дастурлар, семинарлар, ўқувлар, тренинглар йўли билан жинсий муносабат сирларини ўргатмоқдалар. Бу борада бир қанча услубий қўлланмалар, оммабоп брошюралар ёзилиб ёшлар ўртасида бепул тарқатилаяпти. Ёшларни жинсий тарбиялаш, интим ҳаётга ўргатиш масаласи сув билан ҳаводек зарур бўлиб турган пайтда бу ҳолнинг нимаси ёмон, ахир у кони фойда-ку?!, деган савол туғилиши табиий, албатта. Камина ҳам бу ишларнинг барчасидан эзгулик кутганди. Лекин республикамизда олиб борилаётган бундай фаолиятлар билан яқинроқ танишиб, шу нарсанинг гувоҳи бўлдимки, ўтказилаётган тадбирларда, нашр қилинаётган қўлланмаларда халқимизнинг ўзига хос миллий хусусияти, менталитети, қадриятлари, анъаналари ҳисобга олинмаган. Шунинг учун ҳам бундай тадбирларнинг ижобий натижаларидан кўра салбий оқибатлари ўзини кўпроқ зоҳир қилмоқда.

Мисол тариқасида, репродуктив саломатлик соҳасида ЮНЕСКО, UNFPA ва Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг қўшма лойиҳаси доирасида ишлаб чиқилган "Тенгдош-тенгдошга" таълими бўйича трейнерлар тайёрлаш қўлланмаси билан танишайлик. Таълим дастури 5 кунга мўлжалланган бўлиб, унда иштирок этувчилар мактаб ёшидаги ўсмир қизлар ва ўғиллардир. Машғулотларда қизлар ва ўғиллар аралаш ҳолда гуруҳларга бўлиниб, давра қуриб ўтирган ҳолда иштирок этадилар. Турли ўйинлар, суҳбатлар, савол-жавоблар, кўргазмали материаллар билан қиз ва йигитлар жинсий аъзолар, жинсий ҳолатлар, интим муносабатлар ҳақида маълумот оладилар. Шулардан бири, масалан, учинчи кунги машғулот тафсилоти билан танишайлик:

"1. Ҳомиладан сақланиш воситасининг ишлатилиши

- Ундан тўғри фойдаланишни намойиш қилинг.
- Сақланиш воситасини кийдириш ва олиб ташлашни намойиш қилади.
- Кичик гуруҳларга бўлиниб... машқ қилинг.
- Бир ёки бирнеча қатнашчилардан шу машқни намойиш қилишларини сўранг. Гуруҳнинг қолган аъзолари уларни назорат қилиб туришади.
- Гуруҳ машқлар юзасидан муҳокама қилади.
- Тренер унга якун ясаб, сақланиш воситаларидан тўғри фойдаланиш йўлларини батафсил тушунтиради.

1. Брейнсторм:

- Нима учун одамлар сақланиш воситасидан фойдаланишни ёқтирмайдилар?
- Жавобларни доскага ёзинг".

Ва ҳоказо.

Биз бу ерда айрим "сўз"ларни атайлаб ўзгартирдик ёки тушириб қолдирдик.

Энди шу машғулотларда бирга-бирга, аралаш-қуралаш бўлиб ўтирган ўзбекнинг маъсума қизалоқлари-ю, навжувон йигитчаларининг ҳолатини кўз ўнгингизга келтиринг-у хулоса чиқаринг. Биз қош қўямиз деб кўз чиқариб қўймаяпмизми? Бокиралик рамзи бўлган ибо, уят, шарм-ҳаё деган нафис хулқ-атворларнинг кушандасига айланмаяпмизми?

Бугунги кунда болаларга жинсий тарбия бериш, интим ҳаётнинг сир-синоатларини ўргатиш зарур, албатта. Чунки, биринчидан, Ўзбекистоннинг ижтимоий-сиёсий тузуми, у танлаган йўл, яъни бозор муносабатларига таянган ҳуқуқий, демократик фуқаролик жамияти қуриш йўли бутун дунё ҳамжамияти билан иқтисодий, сиёсий, маданий алоқалар олиб бориш имкониятини очди. Бу ҳолат кўплаб порнографик, шаҳвоний ахборотларни юртимизга кириб келишига сабаб бўлмоқда. Булар болаларда шаҳвоний туйғуларни уйғотмоқда. Иккинчидан, чегаралар очилиб, фуқароларимизнинг чет элларга чиқишлари ва чет элликларнинг юртимизга кўплаб кириб келишлари турли-туман жинсий касалликлар тарқалиши хавфини вужудга келтирмоқда. Бундай касалликларни юқтиришдан муҳофазаланиш учун жинсий муносабатлар ҳақида маълумотга эга бўлмоқ керак. Учинчидан, эр-хотин орасидаги жинсий, интим муносабатларнинг уйғунлиги оилавий ҳаёт барқарорлигининг, асосий мезони эканлигини фан исботлаб берди. Шунинг учун оила қуришга киришган ёшлар жинсий ҳаёт ҳақида етарлича маълумотга эга бўлмоқликлари шарт. Лекин ота-оналар фарзандлари юзидан ибо пардаси кўтарилмаслигини хоҳлайдилар. Улар ўз болаларига жинсий муносабатларнинг айрим бир жиҳатларини чиройли қилиб, боланинг шаҳвоний туйғуларини қўзғатмай тушунтириб беришлари мумкин. Тушунтириб бера олмаган томонларини эса ишончли, яқин қариндош ёки таниш-билишлардан илтимос қилиш керак. Агар жамиятимизда жинсий тарбия борасида турли муассасалар ташкил этилса, ёки ҳеч бўлмаганда ЗАГС идоралари қошида маслаҳатхоналар, ўқув марказлари очилса, ота-оналарнинг мушкули бироз енгиллашган бўларди. Бу соҳада фаолият кўрсатаётган халқаро ташкилотлардан эса жуда зарур бўлган бир нарсани, яъни бизнинг миллий хусусиятларимизни, анъаналаримизни ҳисобга олишларини, уларга путур етказмасликларини қаттиқ талаб қилишимиз лозим.

Хулоса қилиб айтганда, бизнинг жинсий тарбия, репродуктив саломатлик ва ёшларни оилага тайёрлаш борасида амалга оширишимиз лозим бўлган ишларимиз жуда кўп ва мураккабдир. Бу борада эҳтиёткор бўлмасак тузатиб бўлмас даражадаги фожиаларга дуч келишимиз мумкин. Бундан бизни Аллоҳнинг Ўзи асрасин!

Ҳафиза НАСРУЛЛОҲ

Кеча...

МАТБУОТ ҚАНДАЙ ЖИЛОВЛАНДИ?

1920 — 1930 йиллар оралиғида Шўро давлати катта қийинчилик ва бегуноҳ инсонлар қони эвазига бўй кўрсатаётган, бунинг устига сиёсий-ҳарбий маъмуриятнинг бор эътибори жойлардаги большевикларга қарши курашаётган кучларга қаршилик кўрсатишга қаратилгани учун, мавжуд матбуот нашрлари бирмунча эркинроқ фаолият кўрсатди. Хусусан "Муштум" журналида жамиятдаги салбий иллатларни ҳажв тиғи билан фош қилаётган Абдулла Қодирий 1926 йил 27 сонида "Йиғинди гаплар" номли мақоласини нашр қилдиради. Шунчаки, Жулқунбойнинг республикадаги вазиятга муносабати акс этган мақоладаги фикрлар, жумладан, Охунбобоев ва Акмал Икромовлар фикрига эътирозлари шўро ҳарбий сиёсий маъмуриятини чўчитиб қўйди. Тўғри, Жулқунбойнинг фикрлари ўз даври учун жасорат эди. Унда шундай фикрлар бор: ... "Мен сизга айтсам, ўзбекнинг ишчиси, деҳқони, маорифи, маданияти, иқтисоди, шолтойибалтойи, хулласи барчаси ҳам ухлайди. Аммо ўчоқбошининг ҳоли-топоғони олақарғалар бўлса, хўбам билган номаъқулчилигини қиляпти!"...

"... Кечаги кун газетада Охунбобоевдек битта саркорингдан ҳам феълим айниёзди..."

"... Ер ислоҳоти муносабати билан Ўзбекистонда бошқа ислоҳотлар ҳам ясалар эмиш, деб эшитдим. Дарҳақиқат мамлакатда ислоҳотга муҳтож масалалар кўпдир. Масалан, катталарга ақл ва басират ислоҳоти, муҳаррирларга тил ва маъно, шоирларга илҳом ва услуб (маъно бўлмаса ҳам майли) ёшларга ахлоқ ва кийим, хотунларга жабр-зулм, домлаларға дин ва салла..."

Хуллас, шу сингари Жулқунбойнинг фикрлари шўро мафкурачилару-сиёсатбозларини чўчитиб юборди. Ушбу мақоласи учун Жулқунбой 1926 йил уч ойу ўн кун ҳибсда сақлаб турилади.

14—16 июнь кунларида бўлиб ўтган республика Олий суди Жулқунбойни жиноят кодексининг 73-моддаси билан айблаб, икки йилга озодликдан маҳрум этади, лекин маҳбуснинг айби етарли даражада исботланмагани учун озод қилинади.

Бирлашган Давлат Сиёсий Бошқармасининг Ўрта Осиёдаги Мухтор ваколатхонасининг ходимлари Жулқунбой мақоласини шундай баҳолагандилар: "... Мақола Ўзбекистон компартияси ва ҳукуматини унинг айрим раҳбарлари сиймосида обрўсизлантиришга қаратилган. Айни пайтда мақолада коммунистик партия ва совет ҳукуматининг Ўзбекистонда олиб борган энг муҳим тадбирларини масхара қилган ва танқид қилган. Мақола муаллиф томонидан очиқдан-очиқ аксилинқилобий мақсадда тайёрланган ва кенг тарқатилган".

Хуллас, "Йиғинди гаплар" мақоласи атрофидаги ваҳимаю шов-шувлар эндигина тинчиган пайтда яна матбуотда, худди юқоридаги каби "аксилинқилобий мақола" чоп этилади. Булоқ тахаллусли муаллиф "Ер юзи" журналининг 1927 йил, 26-сентябр сонида "Хоразм ҳунармандлари" мақоласини нашр қилдиради. Муаллиф унда ҳунармандларнинг оғир ҳаётини ёритиб, ўз даврини хонлик пайти билан таққослаб шундай дейди: "Хон замонида кустар (ҳунарманд маъносида — ***У.Б.***) <u>касабаларининг тепасида Калантар турар эди. Калантар хон томонидан тайин қилинганликдан тўра қаторида ҳисобланар эди. Инқилоб келди, лекин Хоразмни анча ўзгарта олмади. Калантар ўрнига, "вакил"лар сайланди. Касабалар касаба союзига айланади. Аммо икки юз йилдан буён ўрнашиб келган тартиб буринғича қолди</u>".

Муаллиф мақолада ёзган "инқилоб келди, лекин ўзгариш бўлмади" деган хулосаси ҳам ўз даврида жасорат эди ва бу фикрлар "аксилинқилобий" ҳисобланар эди. Булоқ тахаллусли журналист "воҳада биттагина ҳам завод йўқки, кустарларни мукаммал ихтисосларга ўргатса, биттагина мактаб ёки курс йўқ. Фақат қўл ёки оёқ кучи билан Хоразм кустарлари ҳар қандай нарсаларни кийим, уй-рўзғор, овқат ашёларини ишлаб чиқарадурлар. Ота-боболар болалари қандай ишлаган бўлса, шуларнинг авлоди ҳам "ота касби" дегандек, неча юз йиллик эски аравани тортиб келмакдалар".

Ушбу мақола чиққандан кейин шўро сиёсий ҳарбий маъмурияти муаллифни жазолаган билан бу хилдаги чиқишларни тўхтатиб бўлмаслигини, энди матбуотни жиловлаш, маълум бир қолипга солиш керак деган қарорга келди.

1927 йил Самарқандда бўлиб ўтган ЎЗКОМ фирқа марказқўмининг V пленуми томонидан чиқарилган қарорда "матбуот бўлимига раҳбарлик ишини кучайтириш, хусусан, муҳаррирлар ҳаётини яхши ишчилар билан кучайтириш чораларини кўриш топширилсин. Газеталарнинг тарбия-тарғибот ишларида борган сари катта рол ўйнаганларини ва уларга пирқавий раҳбарликнинг етарли даражада бўлмаганлигини таъкид қилиш билан баробар, матбуот шўъбасиға ва маҳаллий фирқа ташкилотлари билан бирга деворий газеталарнинг ишларини яхши йўлга қўйиш, хусусан уларни мумкин қадар кўпроқ коммунистлар таъсирига олиши тўғрисида бир мунча чоралар ишлаб чиқарилсин" дейилади.

Орадан бир йил ўтиб, 1928 йилда нашр этилган Н.Қодировнинг "Ўзбекистон матбуотининг галдаги вазифалари" китобида ҳам матбуотни жиловлаш, хусусан, уни сиёсийлаштирган ҳолда коммунистлар қолипига солиш бўйича олдда турган вазифалар белгилаб олинган.

"Матбуотмизнинг галдаги вазифалари: сиёсат бобида коммунистлар пирқасининг ва кенгашлар ҳукуматининг тутган йўл ва ғояларини мустаҳкамлаш йўлида ҳеч чарчамасдан ишлаш, бу ишга кўмак бериш, ишчилар синфи билан деҳқонларнинг иттифоқини мустаҳкамлаш йўлида тўхтамасдан ишлаб, бу иттифоқнинг сусайиб қолишига ёхуд кесилишига ҳеч қачон йўл қўймаслик зарурдир. Ишчилар билан деҳқонлар ўртасидаги иттифоқнинг мустаҳкамланиши жуда муҳим сиёсий бир масаладир" дейилади Н.Қодировнинг юқорида қайд этилган китобида.

Ана шундай фикрлардан кўриниб турибдики, шўро даври ўзбек матбуотини жиловлаш ва қолипга солишга 1927 йилдан қатъий ҳаракат қилинган. Қолип эса шу қадар мустаҳкам бўлганки, ундан на Жулқунбой, на Булоқ — ҳеч бир журналист омон чиқолмаган.

Умид БЕКМУҲАММАД

GLOBUS
international life

Дараклар

“АҚЛ”ЛИ ҚЎЛ ЯРАТИЛДИ

Буюк Британиянинг “Shadow Robot” компанияси мутахассислари худди инсон қўлидек мустақил ҳаракат қила оладиган робот-қўл яратди. Ҳукумат бу янгилик учун компанияни яхшигина сийлади ҳам. Миллий фан, технология ва санъат жамғармаси 75 минг фунт мукофот ажратди. Фирма директори Ричард Гринхилнинг ваъда беришича, бу маблағ янги иновацион технологиялар, "сунъий интеллект"га эга роботлар яратишга сарфланади.

Британияликлар ихтиро қилган робот-қўл ҳозирча Америка космик агентлиги НАСА мутахассислари яратган 12 турдаги ҳаракатни бажара оладиган робот-қўлдан анча устунликка эга, сабаби бу мослама инсон қўли билан бажара оладиган 24 турдаги ҳаракатни бемалол уддалайди.

Дастлаб улар зарур мосламалар ёрдамида масофадан туриб бошқарилса, кейинчалик қўллар ўз “ақли” билан ҳаракат қилади.

“Shadow Robot” компанияси раҳбарларининг айтишича, робот-қўл ногиронлар ва кекса кишиларга ёрдам беради, бироқ унинг баҳоси худди автомобилларники сингари осмонда бўлиши аниқ.

ЭЛЕКТРОН ПАСПОРТ АФЗАЛМИ?

Бирма ҳукумати аҳолига янги, электрон паспортлар бериш тизимини амалиётга киритишини маълум қилди. Режага мувофиқ янги паспортда унинг эгаси ҳақидаги ахборот, шу жумладан, фойдаланувчининг сурати ва бармоқларининг электрон нусхаси акс этади.

Мазкур электрон паспортни Малайзиянинг “Iris Corporation” компанияси ишлаб чиқадиган бўлди.

Маълумотларга кўра, дастлабки электрон паспортларни беш минг нафарга яқин бирмалик дипломатлар, сиёсатчилар ва бизнесменлар олади. “Iris Corporation” фирмаси вакиллари Бирмадан кейин Осиёнинг бошқа мамлакатлари ҳукуматлари ҳам электрон паспорт тизимига ўтишни маъқул деб топишига умид билдирмоқда. Бу кўринишдаги паспортнинг нақадар афзал ёки ноафзаллиги хусусида турли фикрлар юрганини инобатга олсак, ҳали хулоса чиқаришга эрта экани маълум бўлади.

МУЗОКАРАЛАР КЕЧИКТИРИЛДИ

Шимолий ва Жанубий Корея вакиллари музокараларнинг хулоса қисмини томонлараро олий даражадаги ҳарбий алоқалар бошлаш вақтини аниқлаш келишиб олинмагунча кечиктиришди. Жанубий Корея Пхеньян делегациясига чегаралараро қатнайдиган поезд ва автотранспортлар хавфсизлигини таъминлаш зарурати юзасидан келишув имзоланиши лозимлигини уқтирмоқда.

Шимолий Корея делегацияси эса Пхеньян билан келишилган графикни кутаётганини билдирган. Музокараларнинг дастлабки икки куни айтиш мумкинки, сўнги тўққиз ойдаги энг юқори даражага кўтарилди. Томонлар айниқса, иқтисодий ҳамкорлик ва айрилиб кетган оилаларни учраштириш каби масалаларга ойдинлик киритишда бирмунча мувоффақиятларга эришди.

Музокаралар сўнгида томонлар расмий баёнот беришади.

МУШАРРАФНИНГ ВАЪДАСИ

Покистон Президенти Парвез Мушарраф мамлакат мустақиллигининг 55

йиллигида сўзга чиқиб, ўлкада қон тўкишларида гумон қилинаётган экстремист ташкилотлар ҳақида шундай деди: “Исломни нотўғри тушунган арзимас озчилик бутун мамлакатни гаровда ушлаб турибди”. Шунингдек, у ҳукуматда экстремистларга қарши курашда мувоффақият билан тадбиқ этила бошланган узоқ муддатли режа борлигини ҳам маълум қилди.

Панжобдаги махсус операция чоғида экстремистик гуруҳларнинг аъзоси сифатида гумон қилинган 16 нафар киши қамоққа олинди.

Полиция маҳкамасининг обрўли вакили сўзларига қараганда қамоққа олинганлар орасида “Лашкари тоиба” ва “Жаиши Муҳаммад” экстремистик гуруҳларининг аъзолари ҳам бор. Шу йилнинг ўзида мамлакатда амалга оширилган қон тўкиш акцияларида ўнлаб кишилар ҳаётдан кўз юмди.

Таҳлилчиларнинг фикрларига қараганда, Покистондаги экстремистик гуруҳлар Мушаррафнинг терроризмга қарши курашда Американи қўллаб-қувватлашаётганига норозилик тариқасида мамлакатда яшаётган христианлар ва ғарблик муҳожирларга қарши хунрезлик компаниясини бошлаб юборишлари мумкин.

ВВС хабарлари асосида тайёрланди.

Мозий

АРМОНГА АЙЛАНГАН ОРЗУ РЎЁБИ

Истиқлол — тотли сўз, истиқлол — эъзозли калом, истиқол — боқий қадрият! Инсоният ҳамиша ана шу муқаддас қадриятга талпиниб яшайди. Ҳатто ёшини яшаб, ошини ошаб умри поёнига етган қул ҳам озодлик фикрида бўлади. Ҳеч бўлмаганда унинг учун иложсизликдаги ягона илож — ўлим — озодликдир.

Ватанимиз мустақиллигининг ўн бир йиллик байрамини нишонлашимизга ҳам оз фурсат қолди. Истиқлол йўлида шаҳид кетган аждодларимизни хотирлаш, озодлик учун сўзи, қалби ва жони билан курашган ватандошларимизни эсга олиш, уларнинг руҳини шод этиш бурчимиздир. Зеро, эмин-эркин яшаб, ижод қилинаётган бу кунлар кечаги авлод учун армонга айланган орзу эди.

ХХ асрнинг 30-йилларида Францияда муҳожир ватандошларимиз томонидан чоп этилган “Ёш Туркистон” журналининг мазмун-моҳияти, вазифа ва мақсади ИСТИҚЛОЛ фикрига хизмат этиш, МИЛЛИЙ МАФКУРА тарғиботидан иборат эди. Журналнинг 1930 йил декабрь 13-сонида босилган “Русиянинг бугунги вазияти ва туркистонликларнинг вазифаси” номли мақола замирида ҳам юрт истиқлолини қўмсаш ётганини ҳис этиш қийин эмас. Унда мамлакатдаги ўша даврда юзага келган сиёсий ва иқтисодий бўҳрон сабаблари атрофлича таҳлил этилади ва унинг оқибатида келгусида совет халқларини шафқатсиз очарчилик кутаётгани, “дунё жаннати” (ўша кезларда шўролар мамлакатини жаннатга менгзашарди)да қиёмат қўпиши муқаррарлиги башорат қилинади. Мақола асносида муаллиф Темур ўғли (манбалардан маълум бўлишича, Тоҳир Чиғатой “Ёш Туркистон” журналида шу ва бошқа тахаллуслар билан чиқишлар қилган) Туркистон халқлари озодликка чиқиши учун яхши бир вазият юзага келганини, бу вазиятда уларнинг вазифаларини таъкидлаб ўтади. У ўлка истиқлолига қанчалик умид ва ишонч билдирмасин, юрт ичкарисида вазият бошқача эди. Иқтисодий ва сиёсий бўҳрон мадордан кетказган қашшоқ коммунистлар аҳолининг ўзига тўқ ва бой қатламларини турли важ-корсонлар билан тунашга киришиб кетганди...

Қуйида ушбу мақолани жузъий қисқартириш билан эътиборингизга ҳавола этяпмиз.

РУСИЯНИНГ БУГУНГИ ВАЗИЯТИ ВА ТУРКИСТОНЛИКЛАРНИНГ ВАЗИФАСИ

Бугун ҳар кимга билгили ва советларнида яширмоқ истамагани — бир ҳақиқат бор. У ҳам бўлса большевик Русиясининг қўрқинчли бир бўҳрон кечирмоқда бўлганидир.

Биринчи бўҳрон сиёсийдир. **“Дунё жаннати” аталган у қоронғи зиндонда рус бўлмаган миллатлар, табиий-инсоний ҳақларининг кичиккина қисмига ҳам эга бўлолмасдан, қонли бир террор ва тарихда мисли кўрилмаган бир зулм остинда тутилмоқдадирлар. Бугун Туркистон халқи қоронғи зиндон ила ҳаёти яшаркан, ўз руҳидан халоскорини яратмоқ учун уриниб ётадир. Туркистонликлар ва буюнтуруғ остида бўлган бутун ғайрирус миллатлар бошқа дунё халқлари каби ўз ҳақ ва миқдоротларига эга бўлмагунича Русия масаласининг соғлом бир асосда ҳал этилиш эҳтимоли йўқдир. Бутун асир миллатлар қизил рус империализмига қарши курашадирлар.**

Ишчи ва деҳқон ҳукумати номини таниган бу система остида на рус ва на-да ғайри рус ишчисининг бир ҳақ ва ҳуқуқи бор. Ҳар иккиси-да эскидаги қуллар даражасига келтирилган. Улар эскида мулкдор ва сармоядорларга қарши қандай кураш юритган бўлсалар, бугун совет ҳукуматига қарши янада шиддатлироқ кураш олиб бормоқ мажбуриятидадирлар. Йўқса, унинг яшаш имкони кундан-кун озламоқдадир. Ҳукуматнинг суянган синфлари бу ҳолда бўлгандан сўнг бошқа аҳоли табақалари ҳақида сўзлаб ўтиришга ҳам эҳтиёж қолмайдир. Демак, бугунги система синф диктаторлиги ҳам бўла олмайди. Бу жиҳат кўпдан англашилган эди. Бир оз вақт коммунист фирқаси диктатураси отини бермоқчи бўлиб юрдилар. Фақат бу кун у фирқанинг ички ҳолида очиқ кўриниб қолди. Бир тарафда сўл, иккинчи тарафда ўнг, учинчи тарафда асир миллатлар коммунистлари ичида миллий оғмачиликлар чиқиб, бу оқимларнинг ҳам бир бошида эски коммунист фирқасининг атоқли кишилари туради. Орада фирқа кўпчилигидан сўйлаш-да, мода бўлиб олди. Бугун сиёсий бюрода, фирқа марказидаги диктатуранинг энг яқин ишчилари, ҳатто, шахсий дўстларининг иштироки билан суиқасд шапкаси чиқоруб энг обрўйли одамларидан кўпгина кишининг қамоққа олинганини кўриб ўтирамиз. Демак, бугунги система ёлғиз ҳар томонга қўл отган шиддатли бир қизил террор орқасидангина сақланиб турадир. Бундай қонли ур-йиқитга суянган бир системанинг оқибати қаршисида қонли, шиддатли бир террорларнинг кўринишига мавқуфдир. Уни-да одатда ўзи яратажакдир. Қисқаси, сиёсий тамал чирикдир.

Иккинчи бўҳрон иқтисодийдир. Русиядаги иқтисодий ҳаёт кетишини бироз таъқиб этмоқда бўлган ҳар кишининг кўрадиган нарсаларидан бирисида "дунё жаннати"да иқтисодий ҳаётнинг кундан-кун орқага кетмоқда ва кучини йўқотмоқда бўлганидир.

Совет найрангбозлари хаёлий тажрибаларини тадбиқ эта билиш, ўз ҳукмронликларини давом эттира олиш учун энг аввал деҳқоннинг терисига сомон тўлдирмоқчи бўладилар. Кўп оғирликлар билан бўлса ҳам кучли бир саноат яратиб, бир қанча миллион одамнинг ҳаёт ва манфаатини бир саноатга боғламагунча ўз ҳокимиятларининг ҳар кун, ҳар соат таҳликада бўлиши қаноатида бўлган бу найрангбозлар қишлоқ хўжалигидан миллиардлар чиқариб бу ўйларини ишга оширмоқчи бўладилар. Деҳқоннинг оғзидаги сўнги луқмасини-да олиб, уни очидан қириб, буни қилмоқчи бўладилар. Бу саноатнинг ўнларча йил фойда келтира олмаслигини ўзлари ҳар қасдан яхшироқ биладилар. Демак, беш йиллик планнинг асосий манбаи қишлоқ хўжалиги ва деҳқон ҳамёнидир.

Туркистонда ўтган йил кўп ерларда зўр билан экдирилган пахтани ўриб ташлаб, ўрнига ғалла экилганини, бу юзадан бир қанча деҳқонларнинг маҳкум этилганини кўрган эдик. Бу йилда айни ҳол давом этадир. Бу йил кўрилган бутун тазйиқ чораларига қарамай, Советлар Иттифоқида планда кўрсатилган 145 минг килограмм ўрнига, ёлғиз 96 минг килограмм чигит эктира олганлар. Пахта унимини тўплашда айни даражада оғирлик билан бормоқдадир. Бозорда буғдойнинг пуди 25-30 сўм бўлганда 4,5—5,25 сўмга пахта эктириш ёлғиз қамчи ва қурол дўқи остидагина мумкиндир. Иқтисодий масала террор ва зўрлик билан бормайдир.

Бу йилнинг 15 сентябрига қадар 20 миллион центнер шакар лавлаги тўплаб, 80 шакар фабрикасини ишга солмоқчи эдилар. Бундан ёлғиз 4 миллионини тўплаб 10 тагина фабрикани ишга сола олдилар. (Бир центнер уч пуд ҳисобига тўғри келади). Бу йилнинг кузги экин мавсумида ҳар тарафда қишлоқларнинг ўз эҳтиёжига етарликдан ортиқ экин экмагани кўрилмоқдадир. Шимолий Русияда кузги экинлар августнинг охирида экилиб битиши керак эди. Йўқлама куни, 26 августга қадар ёлғиз планнинг юздан 26,2 фоизигина экилган. Сибирия ва Ўрол атрофи учун бу нисбат юздан 12,3 фоизнигина кўрсатган. Кузги экинни аввалдан бошлайдиган доиралардан Нижний доирасида юздан 50-60, Ўрта Идил ҳавзасида юздан 45,3, Бошқирдистонда юздан 40,5, Ғарбий Русия вилоятларида юздан 17 фоизгина бўлган.

Туркистонда эса кузги экин, Ўзбекистон ҳукумати раиси Файзулла Хўжаевнинг "Правда Востока" газетасининг 16 ноябрь номерида ёзганига кўра, юздан тўққиздан оз (8,8) бўлган.

Бу рақамлар очиқ кўрсатиб турадирки, бир қишлоқ хўжалиги мамлакати саналган советлар Русиясида бутун умид ва планларнинг бирдан бир манбаи бўлган қишлоқ хўжалиги хориж бир тарафда турсин, ўз халқини ҳам тўйдира олмаслик бир ҳолга кириб борадир. Русия бугун иккинчи бир очлик қаршисида. Бу — қизил рус найрангбозларининг хаёлий планларининг натижаси. Бунинг-ла бу кунга қадар муҳташам план ва дунё инқилоби пропагандалари учун манба бўлиб келган “говмиш”нинг сути битди ва бутун планлар-да сувга тушди, демакдир. Чунки бугунга қадар турли тарафлардан қарз пул тиланчиликлари бир натижа бермайди, натижа бериш эҳтимоли ҳам йўқ.

Бунинг устига “дунё жаннати” шиддатли бир мол ва пул бўҳронини бошидан кечирмоқдадир. Червоннинг[1] баҳоси тушиб, мол баҳоси кўтарилиб кетган. Саноат моли топилмайдир. Деҳқон молини червонга сотмайдир. Буюк шаҳарларда “жаннат ҳаёти” “жаҳаннам” ҳаётига айланган. Ҳар тарафда очлик нишоналари кўрилмоқдадир.

Мана бу қисқагина мисол кўрсатиб турадирки, советлар Русиясининг касали бу сафар жуда ҳам оғирдир. Ҳокимлар нақадар моҳир бўлсалар-да, уларнинг кўрадиган чоралари унинг сўнг нафасини бироз узайтирмоқдангина иборат бўла оладир.

Бу кунги ҳодисот у моҳир ҳокимларнинг ва бу нуқтада биздан бошқа бир фикрда бўлмаганликларини кўрсатадир. Бугун масала ёлғиз замон масаласигинадир. Қиёмат бугунми, эртами келажакдир. Унинг келишида кимсанинг шубҳаси қолмамишдир.

Демак, қизил рус империализми сўнги нафаси остида эзилмоқда бўлган бутун халқ ва инсонлар у кун учун ҳозирланмоқдалар. Туркистон миллатчиси— ёш туркистонликда мана бу яқин келгусининг келтиражаги кун ва муқаддас вазифаси учун ҳозирланадир. У энди бу кунингдан ҳам миллат, жамиятнинг ўз ташкилотининг соғломлиги ва ёш наслнинг ҳозирлиги, самимияти билан мутаносиб бир суръатда фойдаланажагини яхши биладир. Унинг илк ҳадафи ва ғояси миллатнинг иродасига таржимон бўлиб, халқига хайрият, озодлик ҳавосин-да, танаффус имкони ҳозирламоқ ва юрти уфқларидан хайрсиз бойқушларни қувиб, севимли истиқлол қуши, миллий байроғини ҳилпиратмоқдир.

ТЕМУР ўғли

[1] Бир червон — ўн сўм

Кино

БАРҲАЁТ МЕРОС

Мусиқани тинглаш керакми ёки кўришми?

(Бошланиши ўтган сонда)

Бу саволга маданиятимизнинг буюк намоёндалари — Ўзбекистон халқ ёзувчиси Туроб Тўла ҳамда мусиқа соҳасида академик даражасига кўтарилган Юнус Ражабий жавоб излаганлар. Юнус ака мақомни тўла-тўкис қоғозга тушириш, нота белгилари ила муҳрлаш йўлида тинмай ҳаракат қилганларини кўп қатори биз ҳам кўрганмиз. Бу аллома кўҳна мусиқа меросимиз 50-70 йиллар ва ундан кейинги давр мусиқа маданиятига хизмат қилиши ҳақида қайғургани, мақомни экранда янграши йўллари ҳақида ўйлаганини бугун таъкидлаб ўтиш зарур. Ўтмишни қадрлар, айни бир вақтда давр зиддиятлари, талаблари билан ҳисоблашар, авлод-аждодларимиз орттирган тажрибадан кенг фойдаланишга ошиқарди. Шу боис ўзбек операси — “Зайнаб ва Омон”нинг яратилишида иштирок этди. Шу боис “Шашмақом” бадиий филмининг ижодкорлари орасида бўлди.

..."Шашмақом"нинг пухта сценарийси ёзилди, кириш сўзини академик ҳофиз айтди, катта ижодий-техник гуруҳга ўзбек таомилини болалигидан қадрлаб келган ва унга риоя қилиб келган кино ва ТВ режиссёри Тошхўжа Акромов раҳбарлик қилди. Мураккаб, лекин қизиқарли воқеаларга бой суратга олиш жараёни бошланди.

Мусиқани экранлаштиришда қандай тамойилларга амал қилинди?

Мақомнинг руҳидан, мазмунидан, ижро маромидан келиб чиқилди. Муаллиф ва режиссёр осонгина йўлдан борсалар ҳам бўларди: шашмақом янграй бошлаганида Самарқанд, Бухоро, Хива обидаларини бирин-кетин кўрсатиш билан чеклансалар, бирорта мунаққид эътироз билдириши амри маҳол эди. Зеро, бу соҳада тажриба орттирилмаган, ижодий синовлар одат тусига кирмаган эди. Шундай бўлса-да, саҳна, экран эстетикаси билан амалда танишган драматург Туроб Тўра мақом куйларининг тасвирий ифодасини лирик-драматик, баъзан фожиавий ечим билан тугайдиган воқеалар ривожида кўрсатишга қарор қилиб ижодий жасорат кўрсатди. Сўзларимизда муболаға йўқ. Бир оҳангни, биргина мусиқа жумласини тинглаган икки шахснинг тасаввурида икки хил тасвир пайдо бўлади, одатда. Шундай экан, халқимизнинг қон-қонига сингиб кетган куйига "жўр" бўладиган воқеани сценарийда таърифлаш, экран воситаси ила томошабинга тақдим этиш учун экранлаштирилаётган мусиқанинг таркиби, композицион қурилиши, драматургиясини билиш, айни бир вақтда ТВ дастурини қабул қилиш психологияси билан таниш бўлиш талаб этиларди. Ижодкорлар шундай талаблар даражасида бўлдилар.

Мақомнинг улуғвор оҳанглари эшитила бошлаганида ўзбек қишлоғини, уни обод этаётганларни, очиқ чеҳраларни кўрамиз. Йигит ер ҳайдайди, қизлар буғдой ўриб, булоқ сувини симириб-симириб ичадилар, тўйиб-тўйиб кулишадилар. Улардан бири кўзани кўтариб узоқларга боққанида ошиқ йигитни — висол онларини орзиқиб кутаётган ҳалиги деҳқонни кўради-ю, югуриб дугонасидан (артист Фарида Хўжаева) суюнчи олади. Сўнгра севишганлар дала бўйлаб гўё парвоз қилишлари, Тангридан ёмғир сўрашлари, фавқулодда келган селдан қочмай кафтларига сув томчиларини йиғишлари тасвирланади.

— Икки юк автомашинасига ўрнатилган ускунадан бараварига сув отилиб чиқар, бамисоли кучли ёмғир ёғаётгандек бўларди, — ҳикоя қилади ўша гўзал қизалоқ ролини ўйнаган актриса Ф.Хўжаева суратга олиш дамларини эслаб. Шовқин-суронни тинимсиз ижро этилиб турган шашмақомнинг гоҳ у, гоҳ бу қисми енгар, биз актёрларга етиб келарди. Мусиқа севишганларнинг дардини, ҳолатини тасвирлашга ёрдам бериб турарди. Биринчи ролим эди. Иқтисодий қийинчиликларни енгиш осон бўлмагани ҳақида кўп ўйлайман. Либос етишмас эди. Режиссёр Т.Акромов бозорга бориб ўзининг пулига мато сотиб олган кунлар ҳам бўлган. Шунда биз — ижрочи қизлар режиссёрнинг уйига бориб тунда кўйлак, нимча, дуррача тикканмиз. Эрта тонгда эса суратга олиш майдончасида ҳозир бўлар эдик. Мақомнинг чолғу қисми эшитилиши билан гўёки илҳом париси пайдо бўлгандек, барчамиз сукут сақлар, филм тасвирлаган замон ва маконда ижод этишга тайёр бўлардик.

Режиссёр Т.Акромовнинг ҳикояси ҳам шу ҳақда:

— Бирорта кадр мусиқасиз суратга олинмаган. Мақомни тушунмайдиган, қадрламайдиган бирорта кишини гуруҳга киритмаганмиз. Бухоролик Муҳаммаджон Рафиқов, раққосалар Қизлархон, Дилафрўзхон, Гулчеҳрахон шундайлардан эди. Ўзбекистон радиосининг мақомчилар гуруҳи ижросида ёзиб олинган “Бузрук”, “Рост”, “Наво”, “Дугоҳ”, “Сегоҳ” ва “Ироқ” доимо эшитилиб турар, ҳар биримизни мусиқанинг сеҳрли оламига бошларди. Шу тариқа филмимизнинг навбатдаги мусиқали кадрлари пайдо бўларди...

Аҳамият берган бўлсангиз, актёр ҳам, режиссёр ҳам рол, образ, эпизод ҳақида эмас, аввало мусиқа ҳақида ҳикоя қилганлар. Аслида ҳам мақом телефилмнинг қаҳрамонига айланган, асосий драматургик "юк" ҳам ўша улуғвор куйларда бўлган. Актёр сўз билан эмас, мусиқа таъсирида пайдо бўлган лирик-психологик ҳолатни ўткир нигоҳ, очиқ чеҳра, ўйчан назар ташлаш, кўз ёшини тўкиб, аста (ёки илдам) қадам ташлаб намоён этиши талаб этилган. Актёрларнинг бундай — овозсиз, сўзсиз ижросини поэтик телефилмнинг жанр хусусиятлари талаб этган. Занжирбанд этилган йигит (артист Мухтор Оғамирзаев) таслим бўлмайди, кенг майдонлар узра мағрурона юради, кўзи умр йўлдоши, йиғлаётган фарзандига тушганида тўлқинланиб, кетади, лекин қиличларини яланғочлаган сарбозларнинг қистови билан йўлида давом этади. Вафодор ёр (артист Г.Жамилова) эса тинмай йиғлаётган, дадаси томон талпинаётган ўғлини кўтариб дор остига кетаётган умр йўлдошига боқади, кўзларида қайғу, алам билан бирга юксак ҳис-туйғунинг эҳтиросли ифодаси кўринади. Бирорта сўз айтолмайди. "Насруллоҳи"нинг улуғвор садолари актёрлар намоён этаётган ҳолатга таъриф ва тавсиф беради. Ижрочилар эса, ўз навбатида, мусиқанинг мазмунини кўринадиган, кўз илғайдиган кадрларда намоён этишга интиладилар. Шундай эпизодларда севгини, садоқатни улуғлаган мард ўзбек йигити ролини ўйнаган Исамат Эргашев:

— Авж, катта авжга қаҳрамонларимизнинг юрак изтироблари юқори нуқтага чиқиши кадрлари тўғри келди. Бу ҳол мени жуда қизиқтирди. Ўша филмдан кейин менга дарҳол "Меҳробдан чаён"даги Анвар ролини ҳеч иккиланмай топширишди. Роман ва филмдаги мушоира саҳнасида Раъно ва Анвар бирбиридан илҳом олиб, бирбирларининг висолларига тўймай, тўлқинланиб ҳаяжонларини, эҳтиросларини гўзал мисралар кўмагида бир-бирларига етказганларида кўнгилга яқин лирик тароналар баралла янграб тургандек бўларди. Бу эса ролга, ҳолатга киришга ёрдам берарди. Шундай кайфият "Шашмақом" филмида илк бор бамисоли йирик планда намоён бўлган эди. Кейинчалик актёр, режиссёр сифатида ижод этганимда кучли характерлар тўқнашувини, иродали шахслар курашини фақат актёр талқинидагина эмас, шундай мураккаб ҳолатга мос келадиган, ўз драматургиясига эга бўлган мусиқа билан ҳам томошабинга, тингловчига етказиш зарурлиги ҳақида ўйлайман, — дейди.

Мақоламизнинг иккинчи қисмига қуйидаги якуний мулоҳазаларни келтириш билан нуқта қўйсак ҳам бўлар: мақомни тинглаш билан бирга турли йириклик, хилма-хил рангларда намоён бўладиган нафис тасвирда, мажозий ифодаларда, ихчам образли ечимларда кўриб, кузатиб ором олишга нима етсин! Узоқ ўтмишда ҳам, Фитрат, Ғулом Зафарий даврида ҳам чолғунинг имкониятларини афсонавий воқеалар таърифи ва тавсифида кўрсатишга интилиш созанданинг маҳорати, ҳаттоки характеридаги зиддиятларни очиш билан мусиқа сеҳрини кўз-кўз қилишга, мақомнинг сержило оҳангларини кулранг, жигарранг каби ранг ва туслар билан қиёс қилишга олиб келди. Шу боис "Шашмақом" филмида ҳозирги ТВ клипларининг қолиплари бор. Клип, бу — техника: ТВнинг электрон техникаси, хонанда, созанданинг, раққосанинг ижро техникаси. "Шашмақом" телефилми техникавий мўъжизалари, компьютер графикаси билан эмас, мусиқа, ашула, ижро тизмаси ягона мақсадга қаратилгани боис томошабин ёдида қолди. Бугун биз бу асарнинг экрандаги 30 йиллик умри ҳақида фикр юритганимизда мақом усталари кадр ортида қолгани (бундан Юнус Ражабий истисно), кадрда эса улар ижро этган "Насруллоҳи", "Ироқ" ... га мос келган бадиий образлар, нафис тасвир намоён бўлганини қайд этамиз. Бу ўринда 60-70 йилларда барҳаёт бўлган ва биз ҳикоя қилган филмга хизмат қилган мусиқа заҳматкашларининг ижро услубини, ижод этган дақиқаларини кўриш истаги борлигини ҳам айтиб ўтамиз. Телефилмнинг дебочасида ёки сўнгги кадрларида ўзининг ижросидан завқланаётган Фахриддин Содиқовни (чанг), дуторни сайратиб юборганидан ўзи ҳам ҳайратга келган, маст бўлаёзган Ориф Қосимовни, танбурнинг ноласини бамисоли тортиб олаётган Турғун Алиматовни осонгина катта авжга чиқиб, ширали овози ила мақомни хонадонимизга олиб кирган Берта Довидовани ва бошқа мусиқа санъати заҳматкашларини ҳам кўришни истар эдик. Улар бастакор, хонанда, созанда сифатида камол топишида "Шашмақом" пойдевор хизматини ўтади. Эндиликда эса бу мерос мафтункор куч-қудрати, улуғвор руҳи, гўзал шакли, мазмундорлиги билан турли санъатларга, айниқса, навқирон аудиовизуал санъатларга хизмат қилиши мумкин. Табиийки, бу ўринда гап мақом ижроси ҳақида эмас, балки унинг экран кўринишлари, ТВ ва кинодаги нафис шакли ҳақида кетяпти. Мақоламизнинг олий мақсади ҳам барҳаёт меросимизнинг бу бой қатламини XXI аср чўққисидан ўрганиш, ўзлаштириш, унинг катта ва кичик экрандаги умри узоқ ва ўзига хос бўлишини таъминлаш заруриятини таъкидлаш эди.

Ҳамидулла АКБАРОВ

Зиёратгоҳларимиз

ОҚМОЗОР БУВА ҚАБРИСТОНИ

Бир аср олдинги кўрки билан ҳам Муқимийдек нозиктаъб шоирни-да лол айлаган Рафқоннинг бугунги файзи-шукуҳини таърифлашга тил ожиз. Республика миқёсидаги икки санаторийни, ўндан зиёд мактабларни, саксонга яқин савдо ва маиший хизмат кўрсатиш объектларини ўз бағрига олган қишлоқ аслида сўлим бир шаҳарчани эслатади. Лекин биз ҳозир тирикларга хизмат қилаётган турфа "объект"лар ҳақида эмас, ўтганлар "хизматидаги" манзилгоҳлар — қабристонлар, аниқроғи, Оқмозор бува қабристони хусусида ҳикоя қилмоқчимиз. Дарвоқе, эътироф этайлик, шу ерда биз озгина саҳвга йўл қўйдик: аҳлул-охират маскани бўлмиш Оқмозор бува аҳлуддунёга, яъни тирикларга ҳам хизмат қилмоқдаки, бизнинг қалам сурмакдан муддаомиз ҳам ана шу "хизмат"дан сиз, азизларни бохабар этмак эди...

... Оқмозор бува қабристони қишлоқдаги мавжуд олти қабристоннинг энг кўҳна ва катталаридан биридир. Унинг "ёши"ни ҳеч ким билмайди. Аммо қабрлар мажмуига туташиб кетган, бир неча гектар майдонни эгаллаб турган теракзорнинг ёшини қишлоқ кексалари ики-уч йил нари-берисидаги тахмин билан айтиб бера оладилар. Уларнинг шоҳидлик беришларича, асосан бақатераклардан иборат бу мўъжазгина ўрмонга водийда миллий-озодлик учун кураш ўзини юқорига нуқтасига кўтарилган йилларда Ҳусан қўрбоши томонидан асос солинган.

Йиллар ўтиб, тангадек офтоб тушмайдиган, дарахтлари остида Работ сойининг зилол сувлари чулдираб тириклик қўшиғини куйлаб турадиган бу жой энг севимли гўшалардан бирига айланиб қолади. Ёз келиши билан унинг бағридаги булбул наволарига лагер болаларининг қийқириқлари қўшилиб кетади. Ўзига хос бу "симфония"га республиканинг турли ерларидан келган кишиларнинг шодон гурунглари, чилдирма-лапар товушлари жўр бўлади...

Шундай қилиб, Оқмозор бува оммавий сайлгоҳлардан бирига айланиб қолди. Бу ерда бўлиб ўтадиган сайллар ўзига хос. Уни ҳеч ким уюштирмайди. Июл ойига келиб ҳар чоршанба куни кишилар ўз-ўзларидан чиқа бошлайдилар. Ҳафта сайин сайлга чиқадиган халқ кўпая боради. Августнинг иккинчи ярмидан бошлаб ҳар куни сайил бўлади. Ой этакларида эса сурункасига уч кун катта сайил бўлади. Лекин 1969 йили катта бир фожиа юз бериб, бунинг натижасида бир неча йил мобайнида сайил истаган халқни зиёратгоҳга қўйишмади. Ўшанда устида кўплаб кишилар бўлган юк машинаси Катта Фарғона каналига қулаб тушганди. Бир кунда ўн етти рафқонлик ҳаётдан кўз юмди. Биргина Йўлдошали ака деган ҳамқишлоғимизнинг тўрт қизи боқий дунёга риҳлат қилди...

Қарийб йигирма йилдан сўнг яна Оқмозор бува зиёратида ва сайлида бўлдим. Шунчалик кўп киши чиққанки, қатор-қатор қозонлар етишмайди: ўрмонча этагида ўттиз йилдан сўнг дийдорлашаётган синфдошлар ўйин-кулги қилишаётган бўлса, тепароқда қирқ-эллик чоғли отахонлар гурунглашишмоқда, ён-атрофларда неча-неча гуруҳ ўз олдига чилдирма чалиб, қўшиқ айтиб, ўйин қилмоқда...

Лекин бу ерга ташриф буюрувчиларнинг барчасини фақат ўйин-кулги учунгина келган десак, хато қилган бўламиз. Зиёратгоҳ ўртасида, қалин дарахтлар соясида кўҳна бир хонақоҳ бор. У доим гавжум. Албатта, Андижон ёки Марғилондан бу ерга ашула айтиб, ўйин тушиш учун келмайдилар, мана шу муқаддас хонақоҳ тупроғини кўзга суриш учун келадилар...

... Янглишмасам, иккинчи курсда ўқирдим. Кўзимга оқ парда тушиб, тобора кенгайиб бораётганини сезиб қолдим. Дўхтирга учрашгандим, "қўрқма, енгилгина операция қилиб олиб ташлаймиз" деди. Аммо "операция" сўзининг ўзиёқ юрагимга ғулғула солиб қўйди. Назаримда жарроҳ тиғи кўзимнинг қорачиғига тегиб кетадигандек... Ҳуллас, ваҳимага тушиб эртасига эрталаб қишлоққа жўнавордим. Аммо бувим (Худо раҳматига олсин!) ваҳимага тушмадилар, "опангларни айтиб кел, эртага Оқмозор бувага чиқамиз" дедилар. Опамларни айтиб келдим, битта оқ товуқни олиб Оқмозор бувага чиқдик, товуқ шўрва ичдик, ортидан палов едик. Хонақоҳни чин дилдан тавоб айлаб (дардинг бўлса, дуо-ю илтижонг ҳам юрак-юракдан чиқаркан!) уйга қайтдик. Муқаддас қадамжолар зиёратига қарши айрим биродарларимизга ёқмаса ҳам айтай: эрталаб турибоқ ойнага қарасам, кўзимдаги оқ пардадан ном-нишон қолмабди! Менга мўъжизадек туюлган бу ҳолни онам табиий бир нарсадек қабул қилдилар.

— Ахир, Оқмозор бувам оқни кафиллигини олганлар-да, — дедилар, холос. Сўнг қўшиб қўйдилар:

— Уммат бувам эса яра-чақаларни кафиллигини олганлар!

"Яра-чақаларнинг кафиллигини олган Уммат бува" ҳақида, насиб айласа, алоҳида ҳикоя қилармиз. Ушбу мақоламиз ниҳоясида Оқмозор бува ва Бўстон бува қабристонларига дахлдор бир нарсани айтиб ўтмоқчимиз. Рафқонда кўпинча бу икки мозор бирга тилга олинади. Кексаларнинг айтишларича, бу икки қабристондаги руҳлар бирбирлари борди-келди қилиб турганлар...

— Мана шу уйимизни қуриб, янги кўчиб келгандик, — ҳикоя қилардилар бувим. — Ярим кечада чорбоғимиз этагидаги йўл тарафдан шовқин-сурон эшитилиб қолди, аста-секин кучайиб, рўбарўга етиб келди. Келинникига кетаётган куёвжўраларга ўхшаб қийқиришади, ашула айтишади. Ҳатто "фалончи тез-тез юр!" деб бир-бирларини қисташларини ҳам эшитдим. Ҳайрон бўлиб "қишлоқда тўй йўқ эди-ку, бу қанақа базм?" десам, отанг "Бўстон буваликлар базм билан Оқмозор бувага кетишяпти, мабодо мен йўқ пайтимда қизиқиб чиқа кўрмагин, бир зарар етказишади" деди. Эртаси куни эса жанжал-сурон билан ўтишди. Ҳатто милтиқ овозлари эшитилди. Отанг "мозор бувалар отишишяпти" деди...

Отамнинг, бувимнинг ва бошқа қария қўшниларнинг айтишларича, икки қабристон руҳларининг бундай борди-келдиси ўттизинчи йилларнинг ўрталаригача давом этган, сўнг аста-секин тинчиб кетишган. "Замон айнигани учун (яъни динга путур етганлиги учун — М.Н.) арвоҳлар ҳам чиқмай қўйди" дейишарди улар бу нарсани ўзларича изоҳлаб. Мақоламни бир гап билан якунламоқчиман: бу ғаройиб воқеаларнинг кўплаб шоҳидлари дунёдан ўтиб кетганлар, менинг отам билан бувим ҳам. Аммо ўнлаб шоҳид ва шоҳидалар, Яратганга шукр, ҳали ҳаётларким, фақирнинг юқоридаги гапларини рост дея гувоҳлик бера олурлар. Ёлғоннинг гуноҳидан ғоят қўрқувчи нуроний кексаларнинг соддагина ҳикоялари эса, умид қиламанки, кўнглингиздаги шубҳани йўққа чиқаргай. Шунинг учун Рафқонга йўлингиз тушса, унинг Бешмаҳалласига ҳам ташриф буюринг ва Камолуддин бува, Тўхтамат бува, Тўфа хола, Бувиниса хола каби кексалар билан гурунглашинг...

Мухторали НОСИРОВ,
"Ҳуррият"нинг махсус мухбири.

Назм

Саъдулла ҲАКИМ

КУНЛАРИМ

Бир кечага тунади пинҳон,
Оғоҳ этиб миллат ҳолидан
Эътиқодим синади Чўлпон.
Минг кечадек бўлди бир кеча,
Юрагимга оқди ҳар сўзи.
Кеча, кеча, адоқсиз кеча,
Кечанинг йўқ эди Кундузи.
"Митти юлдуз" ўша кундузнинг
Жамолидан эди бир нишон.
"Ўзбегим"ни қилиб қироат
Тозаларди томирларда қон.
Мен ҳам айтар гапим пардалаб
Ёздим дилим ўксиган чоғи:
"Кўкда дилим вазмин судралар
Кўринмайди йўлнинг адоғи"...
Юракларда "Кеча ва Кундуз"
Яшар эди шу тахлит пинҳон.
Эрк қуёши балқди, ниҳоят
Ушал кундуз бўлди намоён.
Ўзи азиз кўрса раббано
Бешак солар расуд қавлига.
Чиқса — мингдан чиқар бир доно,
Миллёндан бир чиқар авлиё.
Ватан озод. Жисму тан озод,
Миллат озод. Исму шаън озод.
Эриди муз — тойғоқ тафаккур,
Баҳор посбонига ташаккур.
Не саодат, мени ҳам қизғин
Давраларга қўшдилар сийлаб.
Улуғласам деймин юртимни,
Айтсам деймин сўзимни сайлаб.
Вале севинч завқидан кўра
Изтироби дамларим кўпроқ.
Сўз айтганда аҳли шуаро
Осон эмас сўз демак хўброқ.
Фақат бир йўл кўнглимга таскин,
Хижолатдан айлайди халос.
Ҳар юмушни қилдим бадастир,
Севдим севсам самимий ва рост.
Шу туйғудан тўкиндир бағрим,
Қувват берар хурлик шонлари.
Рози кетинг, ўтган кунларим —
Ҳаётимнинг азиз онлари!

Ёдимдадир узумзор боғлар,
Ўркач-ўркач шувоқзор дала.
Қирдан-қирга оҳудек сакраб,
Ёмғирларда чўмилган бола.
Ёдимдадир тенгқур ҳазалоқ
Ташлаганда ўтли кўз қирин,
Пойида қад тиклагандек тоғ
Юлдузга бош урган ўспирин.
Ёдимдадир муҳташам пойтахт
Шукуҳидан бўлиб роса маст,
Арпапоя каби кўчани
Орзу қилган бўз хаёлпараст.
Бир тўп шеърни қилиб жарида
Давраларга кирдим қисиниб.
Билиб қўйинг, коммунизмнинг
Гарашалик қурувчисини.
Дедиларки, ҳали ёшсан, гўр,
Мушагинг бўш, тобламоқ керак.
Қурсанг, аввал "Вузгородок" қур,
Мана, ўртоқ, сенга белкурак.
Чин қурувчи бўлмоқ истасанг
Шеърга шошма, ишла ва ўқи.
Зардоблар ёшлар ҳаётидан сўнг
Истаганча шеърингни тўқи.
Ҳам ишчи, ҳам шоир. На шараф.
Икки йўлда овора, ҳалак.
Кўнгил мудроқ, тасаввур карахт,
Иш ҳам чала, ашъор ҳам чала.
Бир кун... менинг ёдимда ҳам

ОНА

Борми бу дунёда онадан азиз,
Она билан ҳар бир хонадон азиз.

Она ҳаёт осмонида
Ёрқин қуёш бўлиб чарақлар.
Фарзанд учун керак бўлса у
Ҳатто чўғни кафтида сақлар.

Борми бу дунёда онадан азиз,
Она билан ҳар бир хонадон азиз.

Қатра қондан бино дилбандин
Боши узра бўлиб парвона,
Фарзандининг ороми учун
Оромини йўқотар она.

Борми бу дунёда онадан азиз,
Она билан ҳар бир хонадон азиз.

Фарзандининг оёқларига
Тасодифан кирса бир тикан,
Энг аввал у муйфиқ онанинг
Юрагига санчилар экан.

Борми бу дунёда онадан азиз,
Она билан ҳар бир хонадон азиз.

Эҳтиром

ЯШАШ САНЪАТИ

1. Денов тумани ҳокимининг ижтимоий масалалар бўйича ўринбосари Тоштемир Турдиевнинг кимлигини англашингиз учун ҳатто ҳикоятлар айтмоқ лозим бўлади:

Деновнинг пулдорларидан бирови бозор айланиб юрса, олдидан қўлида юмушини бажариб юрадиган йигит чиқиб қолипти — елимхалтада тўғралган сабзи олиб келаётган экан.

— Кимга? — деб сўрапти олами устоз.

— Уйга, — депти шогирд.

— Келиннинг қўлига яра чиққанми? — депти яна Устоз.

— Йўғ-э, — депти шогирд салгина саросимага тушиб.

Шундан сўнг Устоз овозини кўтармасдан бундай гапларни айтибти:

— Биласан-а, менинг бешта ўғлим бор. Энг каттасини прокурор бўлсин деб юридическийга ўқитдим — алкаш бўлди. Ундан кейингиси наркаман бўлди. Ундан кейингисиям одам бўлмади, элга қўшилиб кетолмайди. Шу болаларимга мен Москвадан плитичний шоколад олиб келар эдим. Улар яшаш учун ишлаш кераклигини билмай ўсди. Шунинг учун одам бўлмади. Бунинг учун мен айбдорман. Сенга ҳам гап шуки, бу кун уйингга тўғралган сабзини олиб борсанг, хотининг эртага тайёр ошни олиб кел дейди. Тайёрини олиб борганингдан сўнг едириб ҳам қўй дейди. Айтганини қилмай кўрчи! Шунинг учун болани ҳам, хотинни ҳам яшашга, меҳнат қилиб яшашга ўргатиш керак. Ҳар ким ўзи учун меҳнат қилсин — шунда умри яхши кечади.

Шу одам менга яқинда ҳозир ўттиз-ўттиз беш ёшларда бўлмадим-да, деди. Балки бу истакнинг ўзига тааллуқли жойи йўқдир.

2. Тоштемир Турдиевга ёшлигида ҳам, ҳозир ҳам ҳеч ким Москва тугул Деновнинг бозоридан плитичний шоколад олиб келмаган. Устоз отасини ҳатто эслай олмайди — Тоштемир ака гўдаклигида оталари урушда ўлиб кетган.

Элликка кирар-кирмас сочлари оқариб кетган бу ... таниқли инсоннинг болалиги бўлмаган: тоға жиянга қанчалик меҳрибон бўлмасин бу муҳтарам зот ҳеч қачон (ҳозирча) ота билан онанинг ўрнини босолмайди. Тўғри, тоғанинг ҳузурида жиян очдан ўлмаслиги, яланғоч қолмаслиги мумкин. Аммо, етим жияннинг товонига кирган тикан тоғанинг юрагига санчилмайди. Тоштемир ака эсини таниганидан худди қушнинг боласига ўхшаб, ўзининг қаноти билан уча бошлагани нафақат иқтисодий, балки ижтимоий зарурат бўлганлиги учун ҳам бу одамнинг табиатида мавжуд... зукколик билан иттифоқ тузиш лозим бўлади. Чунки Александр Македонскийдек улуғ фотиҳ ҳам ўзининг зарарига юрадиган

ҳатто донишмандни ҳам унчалик ҳурмат қилмаган. Мен эса Тоштемир аканинг зарарига юриш у ёқда турсин, ҳатто хато қилганини ҳам қирқ йил мобайнида бирон кишидан эшитмадим. Шоир "Ватерлеода хато қилди Напалеон!" дегани билан масалан, мен ўртоқ Напалеоннинг хато қилишига ишонмайман: Мен тўғри деб айтган гапни Сизнинг ёлғонга чиқаришингиздан мен доим ҳам афсусланмайман.

3. Тоштемир аканинг эсини таниган йиллари очарчилик ва қаҳатчиликка тўғри келади: Халқ совет Давлатининг йигирма беш-ўттиз, ҳатто ўттиз беш-қирқ йиллигини нишонлаётган — пионерлар барабанлар чалиб байрам қилаётган бўлса ҳам, кўпчиликнинг қорни нонга тўймаган, шундай бўлса ҳам Сталин, Хрушчев сингари арбобларни олқишлар эди.

Бу билан демоқчиманки, Тоштемир ака тенги авлод ҳам Мурод Муҳаммад Дўстнинг "Лолазор" романидаги Назар Яхшибоевга ўхшаб дилидагини тилига чиқармайдиган бўлиб етишди: эсингизда бўлса Назар Яхшибоев ошна у ёқда турсин, ҳатто хотинига ҳам чин гапни айтмайди ва бунинг учун замондан бўлак ҳеч кимни айблаб бўлмайди. Бу масалада Абдулла Қаҳҳордан баланд ва аниқ гап айтиб бўлмайди: Устоз бир шогирдларининг юбилей кечаси "У русча ўйлаб, ўзбекча ёзади!" деган. Бу — аслида, катта авлодга берилган улуғ баҳо эди.

4. Мен Тоштемир аканинг мактабдош-синфдош биродарлари билан устоз ҳақида кўп гаплашдим. Уларнинг ҳаммаси бир овоздан бу одамнинг ёшлигида ҳам интизомни бузмаслигини алоҳида таъкидлашди: Тоштемир ака ҳамма фанни яхши ўзлаштирган — бундан бўлак иложи ҳам бўлмаган. Шунинг учун ўрта мактабни тугатар-тугатмас Бухородаги ўқитувчилар тайёрлайдиган институтга ўқишга кирган. Чунки ўша 60-йиллари мамлакат хароб бўлгани билан, негадир муаллимлар бошқа касб эгаларига қараганда яхшироқ яшашган — уларга мунтазам равишда иш ҳақи берилган, бунинг устига ёзда пул тўланадиган икки ойлик меҳнат таътилига чиқа... олган. Шундай шароитда Тоштемир ака ўқитувчилик касбини танламаслиги мумкинмиди! Тўғри, Брежнев даврига келиб муаллимларнинг мавқеи пасайиб, ўқитувчиларнинг кўпи савдо-сотиққа ўтиб кетди. Аммо, Хрушчев ўз хоҳиши билан истеъфога (мени бугун ишдан олишди, дейди у хотинига ва қўлидан портфелни диванга отиб юборади) чиққандан сўнг Тоштемир ака Деновдаги "Ғалаба учун" газетасига ишга ўтади ва жудаям қисқа пайт ичида "Тоштемир Турдиев"га айланди.

Чунки муҳаррир муомаладаги ўттиздан зиёд ҳарфни билса-да бош мақола ёзиш билан қаноатланар, бунинг устига қишлоқдаги ўқувчиси бўлгани учун Тоштемир акага катта майдон ва имкониятлар бериб қўйган эди. Табиийки, Устоз бундай имтиёзлардан жуда самарали фойдаландилар ва йигирма беш ёшнинг нари-берисида туман миқёсидаги арбобга айландилар.

5. Ўтган қирқ йил Тоштемир акага фақат ва фақат зафар келтирди деб бировни, ҳатто Устознинг ўзларини ҳам ишонтириб бўлмайди. Бу таъриф ҳатто бирозгина лофга ҳам ўхшаб қолади. Аммо, гапнинг чинини айтадиган бўлсак, ўтган асрнинг 60-йилларидан то ҳозирга қадар Тоштемир ака барча ўлчовлар ва барча вазиятлар бўйича талофат, зулм, орқага чекиниш нималигини билмасдан умр кечирди — олтмишга кирди. Ваҳоналки, бу даврда мамлакатда тузум ўзгарди, Деновда эса Эгамберди Мавлонов, Нурмамат Эшмаматов, Жаббор Чориев, Ҳумойиддин Шарофуддинов, Қурбон Эшбоев, Эшмурод Турдиалиев, Тилла Менгилев, Эшниёз Рустамов сингари бир-бирига ўхшамайдиган, ижтимоий-инсоний мезонлари бир-бирига зид инсонлар биринчи даражали раҳбар бўлиб ишладилар, иборали қилиб айтганда уларнинг бири қурган иморатни иккинчиси вайрон қилган пайтлар ҳам бўлди. Бу пайтлари Тоштемир ака туман марказий бошқарув қароргоҳида эътиборли лавозимларда туриб муҳим масалаларни ҳал этди. Тўғри, ойга нарвон билан чиқиб бўлмагани сингари Устоз фаолиятининг барча саҳифалари зарҳал ҳарфлар билан битилмаган ва бунинг ҳожати ҳам йўқ: яқингинада ҳам устознинг туман ҳокимининг биринчи ўринбосари вазифасида турганлиги ҳисобга олинса, катта ҳақиқатлар аён бўлади.

Ижтимоий мавқенинг мумкинлигини, ҳеч бўлмаса баъзи тенгдошларга ўхшаб тўлқинларда қайиқча-пайиқча билан ғарқ бўлиб кетмаслик учун қа-анча ҳаракат лозимлигини ҳеч ўйлаб кўрганмисиз! Яқинда ҳисоблаб кўрсак,

60-йиллари Тоштемир ака билан иш бошлаганларнинг ҳаммаси, биласизки, ҳаммаси ижтимоий сиёсат саҳнасидан тушиб кетибди — биров пиёниста, биров пора билан қамалиб кетган, яна биров раҳбарларга ёқмай қолиб... катта ҳаётга қулаб тушган. Аммо Тоштемир аканинг олтмишга кириб ҳам шашти қайтгани йўқ — туяни миниб узоқни кўзлайди.

6. Эсингизда бўлса, илгарилари олимлик катта мартаба ҳисобланар, ҳатто тўйда ҳам илмий даражаси бор кишига алоҳида илтифот кўрсатилар эди. Тоштемир ака 1974 йили филология фанлари номзоди деган илмий даражани олмоқ учун илмий ишни муваффақиятли ёқлади. Профессор Муҳаммад Носир Саидов Тоштемир акага устозлик қилган эдилар. Бу устоз — шогирд кўп йиллар бир-бирига суяниб, бир-бирини соғиниб юрди. Муҳаммад Нодир ака вазмин, шошмасдан сўзлайдиган одам эдилар. Устоз поезд билан шогирд кўргани Деновга келган. Ҳатто бир марта йўлда туфлисини ҳам йўқотиб қўйган-айтдим-ку, Муҳаммад Нодир ака одамларга ишонарди деб. Яқинда биз Тоштемир ака билан бу муҳтарам инсоннинг вафоти ҳақидаги хабарни биргаликда эшитдик — олти ой бўлган экан.

7. Тоштемир ака Деновдай ижтимоий муҳити серғалва туманнинг масъул лавозимларида ишлаб туриб ҳам халқ оғзаки ижодига бағишланган ўнлаб китоблар тайёрлади ва уларни Тошкентда чоп этди. Нормурод Нарзуллаев билан ҳамкорликда амалга оширилган шоира Раъно Узоқова ҳақидаги тадқиқотларни мен алоҳида эътиборга лойиқ деб ўйлайман. Шу муносабат билан Тоштемир ака республикамизнинг 70-йиллардаги гулдай раҳбари Шароф Рашидов ҳузурида бўлиб, у кишининг Раъно Узоқова билан ўттизинчи йиллари бирга тушган суратини чоп этишга ижозат олдилар. Ўша йиллари ўз китобида кимсан Шроф Рашидовнинг ҳали ҳеч ким билмайдиган суратини чоп этиш катта гап эди-да.

8. Менимча, Тоштемир аканинг энг катта бойлиги — фарзандларидир. Уч ўғилнинг ҳаммаси олий маълумотли, ҳаммасининг алоҳида ҳовли-жойи, мустақил хўжалиги бор. Суяр қиз — Сайёра эса олий маълумотли — тарихчи: рўзғоридан тинчиган. Юсуфбек ҳожига ўхшаб Тоштемир ака келинларини сизлайди. Набиралар ҳам бобога меҳрибон. Ўғиллар эса отамиз шундай катта вазифада ишлайди деб ё алкашлик, ё наркаманлик йўлига кириб кетмаган: ҳар қайсисининг ўз ҳунари бор. Олимжон — қурувчи, Нодир — муҳандис, Баҳодир — шифокор. Хуллас, ҳалиги пулдор Тоштемир акага бемалол ҳавас қилиши мумкин — пул билан, амал билан инсоннинг тақдирини яратиб бўлмас эканда: биз эса баъзан шундай қилсак бўлади," деб ўйлаймиз.

9. Айтмоқчи, устознинг бир марта афсусланганини кўрган эдим. Тўхтамишда истиқомат қиладиган ўзи битта амакиси қазо қилганда табиийки Тоштемир ака дарров етиб боради. Мусибат кунлари акасининг жуда ғариблик да кун кечирганини, уйида биронта патли гилами йўқлигини кўради.

"Шу-унча йил Деновнинг савдосига раҳбарлик қилдим. Бир гилам олиб бериш қўлимдан келмасмиди, во дариғ!" — деган эдилар ўшанда устоз. Бу хитобдан менинг кўзимга ёш келди.

10. Дунёда яшашнинг ўзи ҳам катта санъат эканлигини кўпда билавермаймиз — бу ҳақиқатни англамоқ учун Азозилнинг қўнғироғини кутмаслик керак, шекилли.

Тожиддин РАЗЗОҚ

Тафаккур

ҲАҚИҚАТ ҚАЧОН ҒОЛИБ КЕЛАДИ?

Худди масалалар каби ҳаёт ҳам узунлиги билан эмас, мазмуни билан қимматли.

СЕНЕКА

* * *

Одамлар сени танимаганидан эмас, сен одамларни яхши билмаслигингдан қўрқ.

КОНФУЦИЙ

* * *

Ҳаётда худди нолга ўхшаган одамлар ҳам учрайди: уларнинг олдида доим бирор "рақам" юриши керак.

О.БАЛЬЗАК

* * *

Дастурхонга қайлани тўкмай еган одамни маданиятли одам деб бўлмайди. Ҳақиқий маданият эгаси ана шу ҳолат ўзгада содир бўлганда эътибор бермаган инсондир.

А.ЧЕХОВ

* * *

Ҳаёт қадрига етган кишилар ўлимдан камроқ қўрқадилар.

И.КАНТ

Ўзини тергашни қойиллатмагунча ҳеч кимнинг бошқаларни тергашга ҳаққи йўқ.

ГЁТЕ

* * *

Эркинлик ва ҳақиқатни ёқтирмайдиган киши қудратли бўлиши мумкин, бироқ у ҳеч қачон буюк инсон бўла олмайди.

Ф.ВОЛЬТЕР

* * *

Биринчи учрашувдаёқ мен билан худди йигирма йиллик қадрдондай муомала қиладиганлардан қўрқаман.

Ж.РУССО

* * *

Ҳақиқат дастлаб қаттиқ қаршиликка учрайди. Бор бўйбасти билан инсонлар кўз олдида намоён бўлиши билан унинг дўст ва тарафдорлари кўпаяди. Ёлғон эса тескари йўлдан боради: дастлаб қудратли бўлади. Моҳияти кўпчиликка аён бўла бориши билан чироқ нурида йўқ бўлиб кетган шарпадай ўз-ўзини ҳалок этади.

В.БЕЛИНСКИЙ

* * *

Ҳеч кимни ёқтирмайдиган одам ҳеч кимга ёқмайдиган одамдан ҳам бахтсизроқдир.

Ф.ЛОРОШФУКО

* * *

Инсонни билиш учун уни аввало севиш керак.

ФЕЙЕРБАХ

* * *

Одамлар фош бўлиб қолмаслик учун ҳақиқатдан қўрқа бошладими — ана шунинг ўзи энг ёмон бахтсизлик.

Л.ТОЛСТОЙ

* * *

Айрим пайтларда ёшларнинг "Мен бировларнинг ақли билан яшашни истамайман, "ўзим учун ўзим ўйлайман" деган фикрларини эшитиб қоламан. Сенга қайтадан Америка кашф этишнинг нима кераги бор? Тайёрини ол ва олдинга интил. Инсониятнинг тараққиёт қонуни ана шу.

А.ТОЛСТОЙ

* * *

Кимки ўзини ҳурмат қилмас экан, у — бахтсиз инсон. Ўзига ҳаддан зиёд ишонган одам эса аҳмоқдан фарқ қилмайди.

МОПАССАН

* * *

Ҳақиқат, албатта, ғолиб келади, лекин бунинг учун унга ёрдам кўрсатиш керак.

Ю.ФУЧИК

Собиржон ЁҚУБОВ таржимаси,

Изоҳсиз расм.

Абдурасул ҲАКИМОВ чизган.

Туйғу

ЙИҒИ КИМ УЧУН

Иш сўраб, бир ташкилотга бордим. Ташкилот раиси мени очиқ чеҳра билан қарши олди. Мақсадимни айтдим. Бир оз савол-жавоб бўлди. Ташкилот раиси ўзим истаган бўлимда иш борлигини ҳамда эртаси куни эрталаб келишимни ва бўлим бошлиғи билан таништиришини айтди.

Айтилганидек, эртасига яна келдим. Бироқ ташкилот раиси кеча мен кўрган инсон эмас эди, яъни у мени кўрган заҳоти муомаласида кескин ўзгариш сезилди ва бошқа бир бўлим бошлиғига қўнғироқ қилиб, унинг олдига боришимни айтди. Мен эса унинг бу қилмишидан ҳайрон бўлиб, нима дейишимни ҳам билмай, хонасидан чиқиб кетдим. Ташқарига чиқиб: "Раис, балки, янглишгандир" деган ўй билан иккинчи бора ҳузурига кирдим, лекин нима гап содир бўлгану, раис мен билан бундай муомала қиляпти, дея ҳайратланардим. Шундай бўлса ҳам, кечаги ваъдасини эслатишга уриндим. У эса ўзини газета ўқиётганга солиб: "У бўлимда жой йўқ, хоҳласанг мен қўнғироқ қилиб айтган бўлимга бориб ишла" — деди-да, тезроқ чиқиб кетишимни кутди. Унинг ўша пайтдаги ҳолатида инсон ботинидаги чиркинликнинг қандай бўлишини тасаввур этдим. Қалбим нафрат ва ғазабга тўлди. Шундай ниятинг бор экан, нега бир кун илгари шуни айтмадинг-да, бугун менга нафрат билан жавоб берасан, деган хаёл билан ўксиниб, хонасидан чиқиб кетдим. Аламга чидай олмай йиғлаб юборай деганимда кўнглимдан Имом Ғаззолий ҳазратларининг "Йиғламоқ ёлғиз Аллоҳ учундир" деган ҳикматли сўзлари ўтди. Шу пайтда инсон, (жумладан мен ҳам), ҳамиша синовда эканлигимни тушундим. Юрагимдаги ғазаб ва нафрат ўрнини Яратганга муҳаббат туйғуси эгаллади.

Кейинчалик эса ўша ишга жойлашишим балки хайрсиздир, деган фикрга келдим. Раиснинг мени ранжитган хатти-ҳаракати билан Парвардигори зул жалоли вал-икром бундай хайрсиз ишдан мени асрагандир.

Аллоҳ меҳрибон. У бизларга ҳамиша яхшиликни хоҳлайди. Биз эса Унинг муҳаббатини қозониш учун қаерда ва қай ҳолда бўлмайлик, У биз билан бирга эканлигини англаб яшасак, қандай яхши. Чунончи:

Ғафлат билан
кўнгил покланмас,
Нафрат билан
муҳаббат бўлмас.
Сен ғафлатни тарк
этолсанг гар,
Шунда кўнгил
ишқни кашф этар.

Лола НАСРУЛЛОҲ

Ҳодиса

МАРГИМУШ ... ШИФО БЎЛДИ

Борлиқ дунёмизнинг ўзи бир мўъжиза. Унинг минглаб сир-синоати бор, бани-башар тагига етолмайди. Қуйидаги бўлиб ўтган воқеа бунинг исботи.

Муолима момонинг еттиси куни ўғил-қизлари катта маърака берди. Кўп одам тўпланди, қишлоқ имоми ва бир гуруҳ қариялар кун бўйи келган-кетганга Қуръон тиловат қилиб, фотиҳа ўқиб ўтирдилар. Албатта, бундай пайтларда марҳума эсланади, боқий дунёнинг ғаройиблигидан, фоний оламнинг ажиблигидан гап кетади. Соқоли кўксига тушган отахон ўз кўзи билан кўрган ҳодиса ҳақида гап очди...

... Ғофиржон қирчиллама ёшида рак касалига йўлиқди. Мана, олти ойки қаратмаган дўхтири, табиби, сиғинмаган жойи қолмади. Аммо шифо топмасдан касалхонага боғланиб қолди. Гўё фақат угина эмас, оиласининг барчаси бемор бўлди. Чунки бешафқат касаллик танасини емириб бораётганда Ғофиржон бор овози билан додлар, кеча-кундуз азобда эди.

— Тайёргарлигингизни кўринг, эрингиз тузалмайди, — охири очиғини айтишди шифокорлар. — Лекин унинг азоблари ҳали чўзилиши ҳам мумкин.

Етим қолаётган беш нафар фарзанди билан дали-дунёси қоронғи бўлган Санамжон опанинг эзилган юраги баттар эзилди, ўзича эрини бу чексиз қийноқлардан халос қилиш йўлини ўйлади. Шу мақсадда мазали қилиб пиширган гўмманинг ижжонига (гўшт қайласи)га маргимуш дори сепди. Бу заҳар дорини барча билади, сичқон, каламуш, дайди ит-мушукларни қиришга ишлатилади, у қўшилган хўракни еган жонивор зум ўтмай таррақдай қотиб, ўлиб қолади.

Санамжон овқатни эрига эрталаб соат ўнларда олиб борганди. Ҳамшираларга едиришни тайинлаб, ўзи пастга тушди ва хабар кутиб, қулоғини динг қилиб ўтирди. Тушликда ҳеч нима бўлмади. Ажабки, пешинда ҳам кутилган хабар келмади. Кечқурун "обход"га кирган врачлар ҳайрон бўлишди. Ғофиржон шунча кунлик азоблардан сўнг тинч ва осуда уйқуга кетганди.

Эртасига ҳам ракнинг дўзахий азобларидан асар бўлмагач, дўхтирлар тонг билан етиб келган Санамжонни сўроққа тутишди, нима овқат едирганини сўрашди. Тарелкада қолган уч-тўртта гуммадан "анализ" олишди, таркибини химиявий таҳлил қилдилар. Шундан сўнггина Санамжон тўғрисини айтиб иқрор бўлди...

Ғофиржон ҳозир соғ-саломат, вужудини кемираётган ракдан асар ҳам қолмаган. Лекин биз бу билан рак касалига маргимуш дори экан, демоқчи эмасмиз. Асло! Мақсадимиз фақат ана шундай мўъжиза рўй берганини таъкидлашдир.

Б. Шавкат

Имтиҳон

«ҲУРРИЯТ»ГА БИР САВОЛ

Ушбу рукндаги аввалги саволимизга биринчи бўлиб тўғри жавобни Жиззах шаҳар, "Заргарлик" маҳалласидан Эркин Умирзоқов йўллади. Шунингдек, тўғри жавоб топган Навоий вилояти "Дўстлик байроғи" газетаси бош муҳаррири Маҳмуд Мардиев ҳамда иштирок этган барча муштарийларга таҳририят номидан миннатдорчилик изҳор этамиз.

Навбатдаги саволимиз шундай: ***"Шарқ адабиётида ижтимоий-фалсафий, маънавий-маърифий, одоб-ахлоқ масалалари мақол, фард, ҳикмат ҳамда афоризмлар воситасида баён этилади. Ғарб, хусусан, француз адабиётида ҳикмат жанрида яратилган асарлар нима, дейилади".***

Эслатиб ўтамиз: биринчи бўлиб тўғри жавоб йўллаган "Ҳуррият" муштарийсини "Ҳуррият"нинг камтарона совғаси кутмоқда. Жавобларни 144-25-06 ёки 41-52-72 рақамли телефонлар орқали ҳам йўллашингиз мумкин.

Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси ва "Ҳуррият" газетаси жамоаси Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги бош директори ўринбосари, шоир ва публицист Саъдулла Ҳакимга волидаи муҳтарамаси

САЛОЯТ буви

вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик изҳор этади.

Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси таниқли шоир ва дилкаш инсон

Ориф ОДИЛХОНОВ

вафоти билан марҳумнинг оила аъзолари ва ёру биродарларига чуқур таъзия билдиради.

Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси ва "Ҳуррият" газетаси жамоаси «Шарқ Юлдузи» журнали Бош муҳаррири, ёзувчи Омон Мухторга опаси

Муаззам МУХТОРОВАнинг

вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик изҳор этади.

Ўзингни англаб ет!
Mustaqil gazeta HURRIYAT

Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

Бош муҳаррир **Амирқул КАРИМОВ**

Таҳрир ҳайъати: Турсунали АКБАРОВ (махсус мухбир), Хуршид ДЎСТМУҲАММАД, Азамат ЗИЁ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Наим КАРИМОВ, Норали ОЧИЛОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Исмат ХУДОЁРОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Озод ШАРАФИДДИНОВ, Раҳмон ҚЎЧҚОР

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими А-2.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 16-уй. Телефон: 144-25-06, 41-52-72.

Индекс:
Якка обуначилар учун — 233 Ташкилотлар учун — 234

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Манзил: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: Мухторали НОСИРОВ

Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 20.00
Буюртма — Г - 573

Муаллиф фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин. Таҳририятга юборилган мактуб ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Hurriyat kompyuter markazida Jamshed Tog'aev tomonidan sahifalandi.